

Tijdschrift over de Migrantenproblematiek
Tweemaandelijks (behalve juli/aug)

V.u.: D. Dumlugöl Ser-
geysstr. 4 - 3020 Herent

- * *Kinderwereldatelier*
- * *Tahar Ben Jelloen en zijn werk*
- * *Brussel*
- * *Werkingen met migrantenvrouwen*

BAREEL

jg 11 nr. 42 - mei 1988

60 fr.

Bareel

een uitgave van
v.z.w. V.O.CO.M.

Hoofdredacteur:
Emiel Vervliet

Kernredactie:
Miek Aerts, Veerle Hobin, Eliane Pey-
tier, Piet Van Avermaet, Lode Van
Loock.

Vaste medewerkers:
Houssein Boukhriss, Frank Caestec-
ker, Franca De Bruyne, Mark Maes,
Luk Michiels, Frank Moulaert, Mark
Naudts, Didier Vanderslijcke.

Werkten mee aan dit nummer:
G.K., Hilde Keteleer, Rita L'Enfant

Foto's:
Johan Proot, Archief Bareel, Bewo-
gen Fotografen, Piet Van Avermaet.

Tekeningen:
Guido Holemans

Druk:
De Wriker, Antwerpen.

Redactie en administratie:
Pol Kongs

Poststraat 156
1030 Brussel
tel. 02/217.11.14

Abonnementen:
Je kunt je abonneren op Ba-
reel door overschrijving van
300 fr. op rekeningnummer
001 - 0967311 - 06 met ver-
melding 'abonnement Bareel'.

Kinderwereldatelier Borgerhout	3	<i>In dit nummer</i>
Hoe reageren op racisme	6	
Onderzoek naar (on)veiligheid van wijken	8	
Arbeidsprestaties en werkloosheidsuitke- ringen	10	
De vreemdelingenbevolking in Brussel	12	
Migrantenbeleid in Koekelberg	15	
Adressenlijst migrantenwerkingen	17	
Spreadingsproblematiek	21	
Overleg migrantenvrouwenwerkingen	24	
Opbouwwerk met migrantenvrouwen	26	
Het werk van Tahar Ben Jelloen	29	
La nuit sacrée	32	
Beknopt	33	
Dokumentatie	34	
Agenda	36	

Onder de hoofding *Emancipatiebeleid - specifieke groepen* vinden we in het regeerakkoord van de regering Martens VIII volgende passages:

Migranten

1. De Regering zal daadwerkelijk een ernstig migrantenbeleid voeren ten einde de harmonieuze samenleving van migranten en de Belgische bevolking te bevorderen. De immigratiestop waartoe in 1974 werd beslist, zal worden gehandhaafd. Alle inspanningen zullen worden aangewend om een strikte toepassing van deze beslissing te realiseren.

2. De Regering beschouwt het als haar prioritaire opdracht om het ter zake gevoerde beleid van de verschillende ministeriële departementen, de gemeenschappen, de gewesten en lokale overheden te coördineren, begeleiden en ondersteunen.

Hierbij zal, met eerbiediging van ieders bevoegdheden, prioritair aandacht besteed worden aan de arbeidsproblemen, de huisvesting en het integratiebevorderend onderwijs, met inbegrip van het onderricht van één der landstalen.

3. Op initiatief van de Brusselse Executieve zal, in samenwerking met de beide gemeenschappen en de betrokken lokale besturen een Commissaris worden belast met het onderzoek en het voorstellen van de noodzakelijke beleidsmaatregelen ten aanzien van de migranten in de Brusselse agglomeratie. In andere centra zullen gelijkaardige initiatieven worden genomen.

4. De Regering zal racisme en xenofobie bestrijden. Zij zal haar beleid gepaard doen gaan met een voorlichtingscampagne ten einde de spanningen op dit vlak te verminderen.

Politieke vluchtelingen

Het beleid inzake de opvang en het onthaal van kandidaat politieke vluchtelingen zal erop gericht zijn de erkenningsprocedure te versnellen en de onthaalstructuren te verbeteren.

Wat het illegaal verblijf betreft van vreemdelingen in ons land zal de controle hierop beter worden gecoördineerd, en zullen de nodige maatregelen worden getroffen om een dergelijk verblijf zo snel mogelijk te beëindigen.

Kinderwereldatelier Borgerhout

onderwijs

amsab
Instituut voor
Sociale Geschiedenis
MTSK 953

"Kom gerust eens een glaasje thee drinken in het theehuis, dan bespreken we samen de prijs van de tabaksoogst"

Na ongeveer vijftien minuten stappen vanuit het Centraal Station te Antwerpen kom je — aan de Reuzepoort (Turnhoutsebaan 110) — op een grote speelplaats terecht, volledig omgeven door gebouwen. Aan een deel ervan (de oude Chiro-lokalen) trekken vier grote deuren direct de aandacht. Zij zijn allemaal voorzien van een bordje. De opschriften laten reeds iets vermoeden, maar verbergen voorlopig voor vele kinderen een boeiende wereld.

Via de eerste deur ('onthaal') stap je het kinderwereldatelier binnen. Het kinderwereldatelier/edukatief centrum vzw is een initiatief van Broederlijk Delen, Welzijnszorg, Pauselijk Missiewerk voor de Kinderen, Pax Christi Vlaanderen, Parochiale Jeugdzorg (Chiro) ..., in samenwerking met de Centrale Raad voor het Katholiek Lager Onderwijs.

Vanuit de bekommernis voor de derde wereld en de vaststelling dat er bij velen omtrent andere culturen heel wat vooroordelen leven en dat zowel kinderen als volwassenen met een aantal vastgeroeste ideeën zitten, wilden enkele mensen een initiatief opzetten dat aan deze negatieve beeldvorming iets kon verhelpen. De idee van een kinderwereldatelier werd overgenomen van het Tropenmuseum in Amsterdam. Van bij de start was het echter nooit de bedoeling van het kinderwereldatelier een heus museum te maken. Het zijn creatieve ateliers geworden. Het is dus niet zo dat je vrijblijvend eens een kijkje kan gaan nemen hoe mensen in de derde wereld nu eigenlijk leven. Het kinderwereldatelier heeft tot doel

— via konkrete spelactiviteiten — dat kinderen zich een beetje gaan inleven in een andere cultuur, om zo meer aandacht en openheid te creëren voor mensen uit andere landen.

Een vijftal mensen, vrijgesteld uit het onderwijs, hebben dit project met vrij weinig middelen prachtig uitgebouwd. Het project is uitgewerkt voor leerlingen van de derde graad van het basisonderwijs. Ook jongerengroepen (10 - 13-jarigen) zoals jeugdbewegingen zijn welkom.

Na een periode van voorbereiding in de klas (minimum drie dagen) waarbij lesmateriaal en dia's van het kinderwereldatelier kunnen gebruikt worden, stappen de kinderen de tweede deur ('de boot') binnen. Wij gingen mee.

Langs de paspoortcontrole stappen we op de boot. Wanneer iedereen goed en wel neerzit, gaat die met ons op reis. Aan de hand van een wereldkaart en dia's worden tijdens de boottocht de twee landen Peru en Turkije, waarrond gewerkt zal worden, gesitueerd en kort voorgesteld.

Dit gaat vrij vlot aangezien er reeds heel wat voorbereidingswerk in de klas is geweest. Op het einde van de bootreis gaat de ene helft van de klas naar Turkije en de andere helft stapte af in Peru. Aan de deuren drie ('Peru') en vier ('Turkije') vangen de gidsen de kinderen op en begeleiden hen voor de verdere activiteiten van die voor- of namiddag.

Wij reisden uiteraard mee naar Turkije. Met de gids komen de kinderen

in een dorp nabij Samsun terecht. In het dorp zien ze onder andere een theehuis, een winkel, het interieur van een woonkamer en een keuken. Tevens is er een moskee, een dakterras en een grote muurschildering die de tabaksvelden van rond het dorp suggereert. De kinderen worden rondgeleid in het dorp en krijgen heel wat informatie. Zo doet de gids voor hoe ze in de moskee moeten bidden, vertelt hij dat de voornaamste bron van inkomsten de tabak is en dat alle dorpelings van de opbrengst leven. Hij stelt vragen over een aantal zaken die in het dorp aanwezig zijn. Zo kunnen kinderen datgene wat ze op school geleerd hebben, goed aanwenden. Alles is ook herkenbaar, want ze hebben het al gezien op dia's.

Na deze introductie in het dorp krijgt iedereen een rol toebedeeld. Ieder kind trekt de kledingstukken aan van de Turkse man of vrouw die hij of zij moet spelen. In eerste instantie vervullen zij de dagdagelijkse functies die in een dorp vereist zijn. Zo gaat een aantal vrouwen op de tabaksvelden werken. De winkelier opent zijn winkel en verkoopt thee aan de eigenaar van het theehuis, die dan op zijn beurt thee zal zetten voor mogelijke bezoekers. Terwijl enkele vrouwen in de keuken groenten aan het kuisen zijn voor de soep, gaan een paar andere water halen ergens buiten het dorp. De ouderen van het dorp gaan na het gebed in de moskee in het theehuisje, nippend aan een glaasje hete thee, de dorpsproblemen bespreken. En die zijn er of beter gezegd die komen er naarmate het inlevingsspel vordert. Het blijft dus met andere woorden niet bij een paar folkloristische activiteiten.

Nu krijgen de begeleiders en leerkrachten ook een rol toebedeeld. Zij komen de tabaksoogst opkopen. Het eerste jaar krijgen de dorpelings een goede prijs voor een grote oogst. Maar bij de tweede oogst worden zij geconfronteerd met de onmacht bij het bepalen van de prijzen voor de tabak. Deze laatste — zo krijgen ze plots te horen — worden bepaald op internationaal niveau. Zo komt het dat de dorpe-

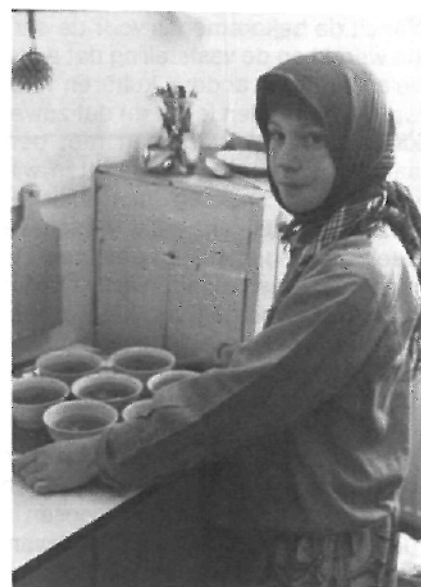
lingen voor eenzelfde hoeveelheid tabak van een even goede kwaliteit het tweede jaar veel minder krijgen. Voortgaand op de inkomsten van de eerste oogst en de hoge verwachtingen van de tweede, had het dorp zich in de schulden gestoken. De dorpsoudsten weten geen raad en zitten met de handen in het haar.

Op dat moment komt er een vertegenwoordiger van een groot bedrijf (mijnindustrie) uit België op bezoek in het dorp. Hij doet de dorpelings een — op dat moment — aantrekkelijk aanbod. Van dan af worden de kinderen geconfronteerd met de ons welgekende migratieproblemen. Vrouwen die achterblijven in het dorp en alle lasten te dragen krijgen. De mannen die met pak en zak naar België trekken, waar zij het ongezonde werk in de mijnen, de uitbuiting, de slechte behuizing, het tweederangsburger zijn aan den lijve ondervinden.

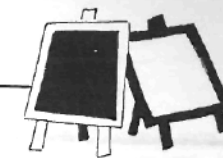
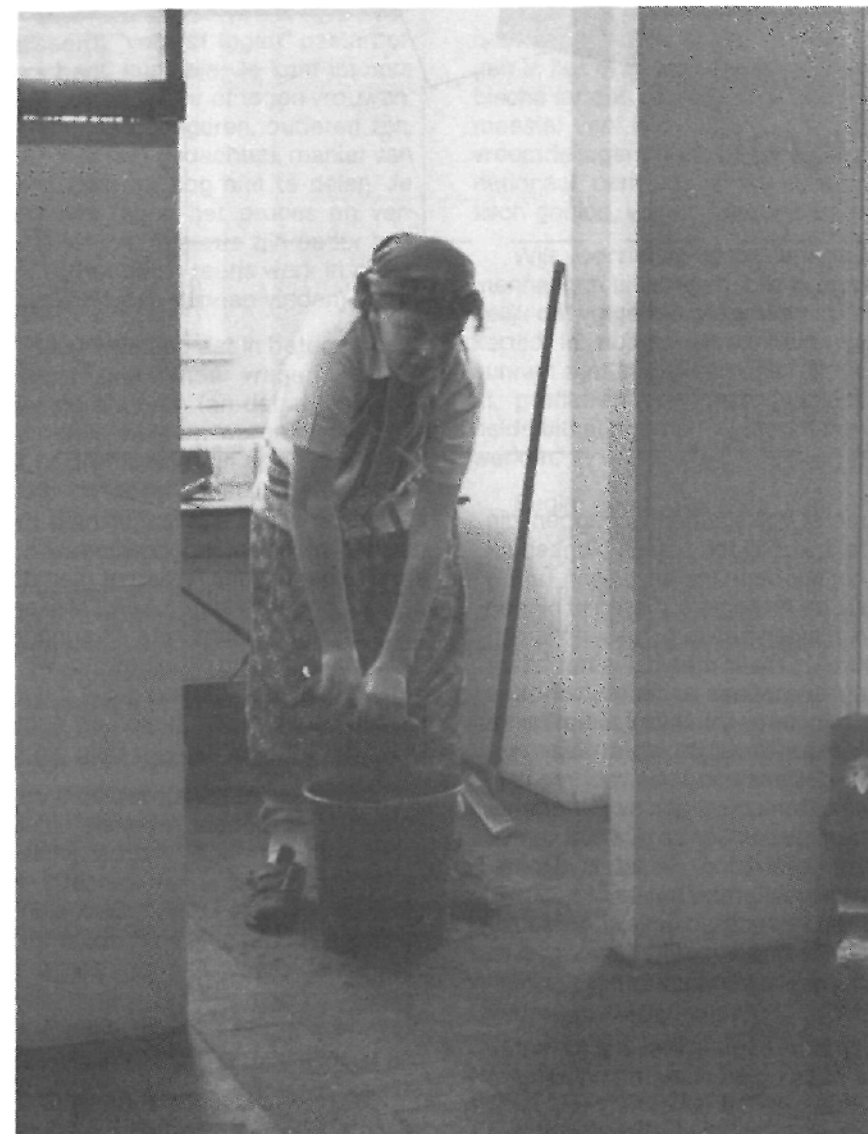
In heel mooi gemaakte dekors die de trieste realiteit van migranten goed situeren, voelen de kinderen werkelijk hoe zij uitgescholden en als minderwaardig behandeld worden. Als het arbeidskontraat van drie jaar afgelopen is, gaan ze voor het eerst terug naar hun dorp. Daar vertellen

de mannen over hun slechte ervaringen in België en verhalen de vrouwen over de eenzame en moeilijke situatie in het dorp.

Op dit moment wordt het spel afgesloten met een mooi bruiloftsfeest. Na de bruiloft gaan alle kinderen in het woonhuis zitten, krijgen ze een tas zelfgemaakte soep en wordt er over de voorbije voormiddag even nagepraat. Tijdens dit gesprek voel je duidelijk dat alle kinderen het spel echt doorleefd hebben.

Foto's Piet Van Avermaet

Ondanks het feit dat het tweede deel van de voormiddag iets aktueller zou mogen gemaakt worden, verwoorden de kinderen heel goed het 'migrant-zijn'. Door het feit dat ze zelf belangrijke beslissingen moeten nemen, moeilijke keuzes moeten maken, hard moeten werken, aan den lijve ondervinden dat ze uitgebuit worden, is deze voormiddag voor velen een onvoorstelbare intense ervaring. Ik ben er dan ook van overtuigd dat na de terugreis naar Antwerpen en terugkerend in hun eigen leefwereld deze voormiddag bij velen nog een flinke tijd zal doorleven.

Bovendien ligt na deze ervaring de weg open voor leerkrachten en begeleiders om verder te bouwen en in de eigen omgeving te kijken waar er problemen zijn en deze problemen met de kinderen bespreekbaar te maken en in een breder maatschappelijk kader te plaatsen door de link te leggen met de ervaringen in het kinderwereldatelier. Het kinderwereldatelier: een aanrader!

Piet Van Avermaet

Voor meer informatie: Kinderwereldatelier, Zonstraat 71, 2200 Borgerhout. Tel. 03/235.20.76.

'Anders zijn' op school

Elk kind wordt geconfronteerd met leeftijdsgenoten of volwassenen met een andere kulturele achtergrond. De opvoeding en het onderwijs moeten daar op inspelen en begrip en respect voor elkaar meegeven. Dat is een werk van lange adem, en om de realisering van zo'n onderwijs mogelijk te maken, stelde de Materialenbank van het C.B.W., in het kader van de campagne *Gastvrij Antwerpen*, een bundel samen. Die bevat lesmateriaal dat kan worden gebruikt voor lessen rond racisme, vooroordelen, anders

zijn. De bundel bevat slechts een greep uit het beschikbare materiaal en wil via een zestal voorbeelden van activiteiten voor verschillende leeftijdskategorieën een beeld geven van de mogelijkheden. Het materiaal zelf wordt per doelgroep tentoongesteld in de materialenbank en kan daar gekonsulteed of ontleend worden.

Provinciale Materialenbank leermiddelen Nederlands voor migranten, C.B.W., Van Daelstraat 35 - 2200 Borgerhout. Tel 03/235 34 06.

CBW-MB

GASTVRIJ

ANTWERPEN

Het sluimerend racisme

Wat doe je eraan?

Spanningen tussen rassen en etnische groepen of volksgemeenschappen zijn van alle tijden en breed over de wereld verspreid: conflicten tussen blanken en zwarten in Zuid-Afrika, Joden en Palestijnen in het Midden-Oosten, tussen Tamils en Singalezen in Sri Lanka, de Baltische volkeren, de Armeniërs, tussen of binnen de Sovjet republieken, ... En steken we de hand in eigen boezem: tussen Vlamingen en Walen. Racisme kan manifest geuit worden, maar meestal is het latent aanwezig. Manifest racisme gaat er prat op mensen van een ander ras, etnische groep, nationaliteit te willen achterstellen of diskrimineren *omwille* van het behoren tot deze groep. De eigen aard, roeping, cultuur of religie wordt superieur geacht, de andere wordt als mindere beschouwd. Deze vorm van racisme is in België eerder beperkt, maar lijkt wel toe te nemen. Denk maar aan de Panorama-uitzending van februari 1988 *'Ik ben racist en daar ben ik fier op'*. De wet van 30 juli 1981 is een (onvolmaakt) instrument om dit te bestrijden. Het latent, sluimerend racisme is evenwel erg verspreid en leidt een woekerend bestaan. Het krijgt vorm in allerlei vooroordelen, irrationele allergieën, stereotype opvattingen, eenzijdige verwijten. De andere (*de gastarbeider*) wordt dan met scheve ogen en wantrouwen bekeken. De Islam-migrant is hier de kop van jut.

Voor al buiten de fora waar enige hofelijkheid verondersteld wordt (vergaderingen, interviews, klas, ...) wordt een brok (over)gevoeligheden gelucht: *'migranten passen zich niet aan, zijn criminelen, profiteren van onze sociale voorzieningen, formuleren overdadige aanspraken (zoals gemeentelijk stemrecht), sluiten zich op in ghetto's, beloeren onze vrouwen, verlagen de kwaliteit van ons onderwijs, vertroebelen onze cultuur, nemen ons werk af, storen onze nachtrust, ...'*. Wat doe je nu als je met zulke opwerpingen gekonfronteerd wordt op straat, in café, bij vriendenbezoek?

De twee meest voorkomende reacties zijn de meest verwerpelijke of onaangepaste. Ofwel ga je er als geëngageerde persoon (prototype: jongere, sympathie voor Agalev, hoger geschoold, menswetenschappelijke richting) hard tegen aan en organiseer je het offensief. Dat mag dan goed bedoeld zijn, het resultaat is een

dovemansgesprek. Met welles-nietes gaat het weg en weer, de houdingen verstrakken. De ene beschuldigt de andere van racisme en omgekeerd wordt de ene het verwijt naar het hoofd geslingerd een wereldvreemde linkse ideologie te volgen. Gevolg: een onvruchtbare polarisatie. Een tweede veel voorkomende reactie is niet te reageren. Niet zelden denkt men: laat maar zitten, discussie brengt niet veel op en ... ieder zijn gedacht. Op die manier blijven beweringen voortleven en worden ze door de afwezigheid van een gevatte repliek versterkt. Als ook dit niet aangevoelen is, wat kunnen dan de vuistregels zijn voor een goede repliek. We beweren geen pasklare recepten te hebben en zo deze er al zouden zijn, is het nog een hele karwei om die op het gepaste moment uit je mouw te schudden. Toch enkele tips om te overwegen, al moeten we ze hier in alle naïeve eenvoud aangeven. Er is wel meer over te zeggen.

Luister eerst iets langer naar de partner vooraleer op de tip van de stoel te gaan zitten. Vraag of men dit zelf al ondervonden heeft, Miskien niets als het om konkrete ervaringen gaat, maar ga in op de bijbeschouwingen. Zeg in voorkomend geval dat je dit zelf ook al tegen gekomen bent, maar dat het wel om een Belg ging.

Erken het (gevoels)probleem dat achter de schijnbaar rationele uitleg schuilt gaat, zonder er voorbarig naar te verwijzen. Wel is het wenselijk er uiteindelijk toe te komen. Gevoelens van angst, bedreiging en onzekerheid zijn veelal reëel. Zeg op een wat speelse manier dat het samenleven met anderen niet altijd gemakkelijk is, nietwaar, vrouwtje, ventje:

Zorg dat je algemene statistieken of wetenschappelijke informatie paraat hebt om veralgemeningen in de uitspraken te neutraliseren. Begin dan de zin niet met "Dat is niet waar, want ik weet dat ..." maar met "Ik las nochtans in een ernstig tijdschrift dat ..." of "een onderzoeker heeft ergens geschreven of me verteld ...".

Ga zeer omzichtig om met gewichtige en verwijtende woorden (racist, fascist). Ga zelf tijdig voor de spiegel staan en let er op dat als je een verwijtende vinger uitsteekt, drie andere vingers in je eigen richting wijzen!

Bespaar de andere moraliserende, prekerige uitspraken, zeker "wanneer je gemakkelijk praten hebt" (wanneer je bijvoorbeeld niet in dezelfde buurt woont, geen concurrentie op de arbeidsmarkt moet vrezen, ...).

Laat verstaan dat je niet (gepersonaliseerd) "voor of tegen" gastarbeiders bent, kunt zijn. Je kunt immers toch ook niet voor of tegen vrouwen, werknemers, jongeren, ouderen zijn, al hoef je hun gedachten, manier van doen, daarom nog niet te delen. Je kunt wel tegen het proces en verschijnsel van migratie zijn (ieder had van bij het begin reeds werk in eigen streek moeten kunnen vinden).

Laat verstaan dat in betere tijden mensen zich minder vragen stellen over de anderen (en dat ze voor de economie welkom waren) maar dat als er problemen zijn er altijd wel iemand de boter moet gegeten hebben. Bij ruzie in het huishouden heeft ook ieder een 'steek' klaar.

Vertaal de geopperde beschuldigingen: "Is dit niet veeleer een algemeen probleem van ...". Beken zelf dat je de problemen durft op te blazen als je er midden in zit en dat je zelf ook voorbarige oordelen hebt: "Ik dacht vroeger ook dat Nederlanders, vrouwen, werkgevers, ongelovigen, ...".

Begin nooit met opiniëren alvorens te informeren en te duiden, zoniet heeft je reactie een dogmatische allure die geen verf (meer) pakt.

Neem als (grond-) houding: migranten zijn noch beter, noch slechter maar wel anders. Eigenaardig maar gelijkwaardig. Dit "andere" is veelal onbekend, dus ook onbemind. Laat verstaan dat Belgen en migranten vanalles gemeen hebben. En (belangrijk) voeg daar aan toe: wat ze het meest gemeen hebben is dat ze elk zo verschillend zijn. Trouwens, de Belg lijkt niet te bestaan en ook de Vlaming als pragmatikus, zwijger, stuntelige, noeste werker, underdog, ... is een karikatuur. Wellicht kan je onmiddellijk een stereotype aanhalen dat al niet op je gesprekspartner van toepassing is. Zeg dat men bezwaarlijk kan verwachten dat anderen juist dezelfde eigenschappen hebben als die men zo uniek en specifiek vindt voor onze eigenheid en volksfierheid. Als ze allemaal zo waren, dan had je niets om (als volk) trots op te zijn. Een toepassing vind je meestal in onze (overroepen?) werklust en ons aanpassingsvermogen (vb. wanneer wij in het buitenland zijn).

Relativeer daarbij het wederkerigheidsprincipe: de positie van de Belgen in het Midden-Oosten, de Arabische landen of de derde wereld is meestal veel comfortabeler en een vreemdelingenghetto heet daar internationaal centrum, enklave, toeristisch gebied, vrijhandelszone, ...

Wijs voorzichtig op de geringe samenhang in uitlatingen. Het is onmogelijk dat volgende uitspraken tegelijkertijd in hun algemeenheid waar kunnen zijn: ze pakken ons het werk af, profiteren van onze (werkloosheids)uitkeringen en zijn te lui om te werken.

Begin geen discussie over iets waarover geen discussie hoeft te bestaan: ook zij moeten de wetten naleven, elke criminaliteit moet bestreden (blauwe en witte boorden, met zelfde vervolgings- en bestraffingsbeleid).

Verlies nooit de achtergrond en de historiek uit het oog zonder "laakbare zaken op zich" goed te praten. Als bepaalde daden op zich niet goed te keuren zijn (bv. burenlawaai, criminaliteit, ...) erken dit dan vooraleer je verklaringen geeft (vb. verwijzen naar grootstedelijke problematiek, problemen tweede generatie, verkrouting van buurten, slechte toegankelijkheid huisvestingsmarkt, ...). Erken dat bijzondere maatregelen ter verbetering van de sociale positie niet enkel voor migranten maar ook voor achtergestelde Belgen moeten gelden als ze in een vergelijkbare situatie zitten.

Zeg tegen je gesprekspartner dat je in hem niet bepaald een geest van een kapitalistische ondernemer meent te (willen) vinden: werknemers aantrekken en alweer afstoten (terugkeer van migranten) volgens de economische wisselvaligheden en enge nuttigheids- of bruikbaarheidskriteria.

Relativeer de eventuele ergernis voor bepaalde rituele praktijken. Is pakjes hangen in een kerstboom een uiting van meer "geëvolueerd" zijn?

Laat verstaan hoe het komt dat we met een aantal zaken van hun godsdienst zo'n moeite hebben (theokratie, positie van de vrouw, ...): hoe harder of hoe langer een "beschaving" heeft moeten vechten om een idee te verwerven (vb. ontkoppe-

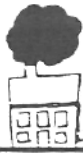
len van directe binding van kerk en staat, vrouwenemancipatie, ...) hoe begrijpelijker het is dat men kribbig reageert wanneer men denkt dat deze ideeën worden aangetast.

Wijs erop dat mensen toch rare wezens zijn: is iets schaars dan vinden we dat merkwaardig interessant. Dan heet het leerrijk, exotisch, een rareiteit, een specialiteit. Komt het meer voor (vb. door grotere aanwezigheid van migranten) dan heeft het geen naam (meer) en krijgt het niet langer (positieve) aandacht. Vestig er de aandacht op dat mensen zo altruïstisch (maar ook bevoogdend en paternalistisch) kunnen zijn wanneer er kleine scharen zijn van hulpeloze wezens die caritas behoeven. Het bevestigt de eigen positie en geeft morele (?) psychische bevrediging. Eenmaal een probleem groter wordt en in structurele en rechtstermen gesteld wordt, begint men ongemakkelijk te gaan doen. Voeg eraan toe: "al een geluk dat de arbeidersbewegingen in de vorige en huidige eeuw de eenzijdigheid en de gevaren ervan hebben ingezien" (anders zaten spreker en gesprekspartner wellicht niet waar ze nu zitten).

Tot slot nog twee wenken. Wordt het gesprek al te ernstig, te gewichtig of hard, wat dacht je dan van een speelse "racistische" mop... maar afgerond met een Belgenmop? En zie je na dit alles geen resultaat van je gesprek en komt je mild inspelend verweer niet over, rond dan af met "...en toch zou ik in geen geval in hun positie of in hun schoenen willen staan". Met alle kritieken, verwijten of elementen van afgunst t.o.v. de migranten, krijg je dan als besluit wellicht toch nog het antwoord "...ik eigenlijk toch ook niet".

Mark Maes

Achtergrondliteratuur: H. Kaldenbach, *Discriminatie, hoe reageer je erop?* De Toorts, Haarlem, 1986, 120 blz. (verspreiding in België via Epo).

HOE VEILIG OF ONVEILIG ZIJN SOCIALE WOONWIJKEN ?

Een onderzoek van het N.I.H.

In 1984 en 1985 sjoewden onderzoekers van de studiedienst van het Nationaal Instituut voor de Huisvesting met vragenlijsten en bandrecorders langs verantwoordelijken van sociale huisvestingsmaatschappijen. Er werden 23 maatschappijen uitgekozen, op grond van hun geografische ligging, het aantal woningen dat ze beheren en de samenstelling van dat woningbestand (huurwoningen, koopwoningen en hoogbouw). De regionale verdeling kon bijna niet Belgischer: er werkten acht maatschappijen mee uit Vlaanderen, zeven uit Brussel en acht uit Wallonië. De kernvraag was: *welke gedragingen van bewoners van sociale woningen wordt door de verantwoordelijken en/of door de omgeving als een probleem ervaren ?*

Als goede wetenschappers, lazen de onderzoekers eerst wat boeken, formuleerden hun hypothesen en spraken met 'bevoorrechte getuigen'. In België bleek geen degelijk studiemateriaal voorhanden en wat over de landsgrenzen al geschreven was, kon niet zonder meer toegepast worden op de Belgische situatie.

Het karakter van een woonomgeving wordt bepaald door verschillende factoren, sommige meetbaar, andere niet:

- *het fysieke en het niet-fysieke karakter* van de omgeving. Hierbij staan de ruimtelijke omgeving, de bebouwing en de dichtheid tegenover de betekenis van de omgeving voor de gebruiker inzake werkgelegenheid, gezondheidszorg, recreatie, verenigingsleven, ...

- *het objektieve karakter* van de omgeving, dit is zoals zij ambtelijk zou omschreven worden, versus *het sub-*

jektieve karakter, dit is zoals de gebruiker de omgeving ervaart (bijvoorbeeld op het vlak van de privacy)

- *de geografische afmetingen* van de omgeving, anders gezegd de schaal die bepalend is voor de aard van de functies die de omgeving voor de gebruikers kan vervullen.

Van groot belang is de subjectieve beleving van een omgeving, zowel door de bewoners als door de niet-bewoners van een buurt of wijk. Die beleving is zo belangrijk omdat ze gedragingen en reacties in grote mate bepaalt. Een buurt kan zo als bedreigend, vervreemdend of vijandig worden ervaren. De media spelen daarbij een belangrijke rol, vooral omdat zij zich voor visueel waarneembare indrukken interesseren.

Gevoelens van onveiligheid

Ingangspoort voor het onderzoek waren veelgehoorde klachten over (wan)gedrag van bewoners van sociale woningen. Aan de bestuurders van de woningmaatschappijen werd gevraagd een inventaris op te maken van gevoelens van onveiligheid bij de bewoners, kleine criminaliteit, materiële schade, enz. Er kwamen veel antwoorden op deze vraag, sommige vergezeld van cijfermateriaal.

Vrijwel alle ondervraagden signaleerden een toename van de gevoelens van onveiligheid en een daling van de woontevredenheid. Opvallend is dat

slechts een klein gedeelte van de klachten steunden op concrete feiten. De meeste klachten waren algemeen en hadden te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die door vele bewoners niet verwerkt en/of begrepen werden. Dat leidt tot gevoelens van onbehagen en onveiligheid. Jongeren en migranten werden het

meest aangewezen als probleemgroepen.

Enkele besluiten:

1. Er is meestal weinig sprake van materiële schade en daarover bleken zelfs de verantwoordelijken verrast. Het meest extreme geval (in Brussel) betrof een kostenraming van minder

dan één miljoen fr. per jaar voor 1.000 woningen. Overigens blijkt dat schade als gevolg van criminaliteit en schade als gevolg van een andere (gebrekkige) wooncultuur door mekaar worden gehaald. Voorbeelden van hoe men schade kan voorkomen vindt men in Bordeaux en London, waar in grootschalige projecten gezinnen met een gebrekkige wooncultuur begeleid worden bij het gebruik van sanitair, keukens, enz.

2. Migrant en jongeren in het algemeen zijn zondebokken (stigmatisatie). Heel wat vastgestelde of aangeklaagde 'kriminele feiten' worden aan hen toegeschreven, zonder dat er daarvoor sluitende bewijzen zijn.

3. Er is een verschil tussen maatschappijen in de grote steden en maatschappijen uit een landelijk gebied. In de steden vindt men een aanwezigheid van 30, 40, soms zelfs 60 % migranten in de sociale woningen niet ongewoon of problematisch. In landelijke gebieden wordt meer dan 5 % al als een bedreiging ervaren.

Globaal genomen kregen de onderzoekers van het Nationaal Instituut voor de Huisvesting een positieve indruk over de opvattingen van verantwoordelijken van sociale huisvestingsmaatschappijen. Realisme en pragmatisme blijken de overhand te halen.

Het valt dan ook moeilijk te begrijpen waarom de meeste maatschappijen zo weinig openheid in hun beleid toelaten. Politiek dienstbetoon en het feit dat de toewijzing van woningen electoraal lonend is, zullen daarbij wel een rol spelen. Nochtans hebben alle partijen belang bij een open dialoog over niet-meetbare maar reële problemen zoals gevoelens van onveiligheid en onbehagen.

Mark Kayaert

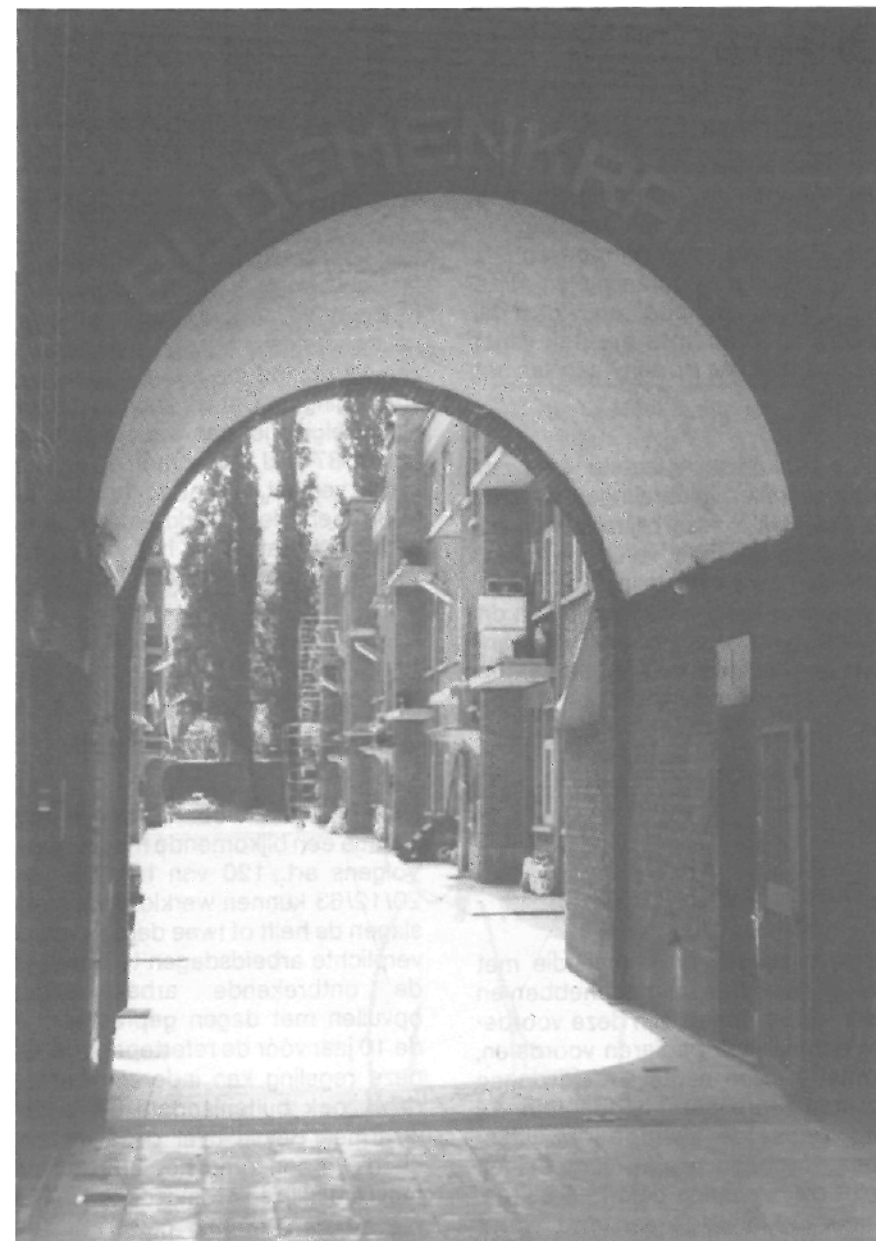

Foto JP

Sociale woningen in de Bloemenkrans - Noordwijk, Brussel

WERKLOZE VREEMDELINGEN

Recht op een uitkering op basis van hun arbeidsloop- baan in een ander land

ARBEIDSPRESTATIES

Gewerkt in het buitenland

Voor Belgen en EG-onderdanen wordt werk in het buitenland mee in rekening gebracht. Dit voordeel werd ook toegekend aan mensen uit een niet-EG-land, als dit land een internationale overeenkomst heeft afgesloten met België (internationaal moet hier in de brede betekenis van het woord verstaan worden). Landen als Turkije, Algerije en Joegoslavië, toch landen waarvan een aanzienlijk aantal migranten de nationaliteit bezitten, verkeren in dat geval. Turkse, Algerijnse of Joegoslavische migranten kunnen hun arbeidsprestaties in hun herkomstland of in om het even welk ander land dus laten meetellen. Er is echter één bijkomende voorwaarde: ze moeten minstens één dag in België gewerkt hebben.

Voor vluchtelingen geldt die voorwaarde niet. Zij kunnen hun vraag om werkloosheidsuitkeringen bij de R.V.A. indienen via hun uitbetalingsinstelling (een vakbond of de hulpkas) en uitkeringsgerechtigd zijn vanaf het ogenblik dat ze in België aankwamen. Tot hun definitieve erkenning als vluchteling zal de uitbetaling niet doorgaan, maar als kandidaat vluchtelingen zich tijdens het onderzoek van hun dossier onderwerpen aan de stempelcontrole, kunnen ze met terugwerkende kracht voor de hele

Migranten van buiten de Europese Gemeenschap en vluchtelingen — vooral deze laatste groep — weten weinig over hun rechten op werkloosheidsuitkeringen en over de wijze waarop ze die rechten kunnen doen gelden. Een reden voor ons om op enkele aspecten dieper in te gaan. We komt in aanmerking voor een uitkering? De toekenning van werkloosheidsvergoedingen is gebaseerd op twee principes: toekenning op basis van arbeidsprestaties en toekenning op basis van studies of leertijd.

voorgaande periode uitbetaald worden. Vermits de erkenning van een vluchteling slechts een verklaring is en als dusdanig niet rechtgevend, is de (kandidaat) vluchteling bij wijze van spreken 'erkend' en wordt hij geacht het statuut te bezitten vanaf het ogenblik van de aanvraag van het statuut.

Bij de aankomst de laatste jaren van grote aantallen vluchtelingen, werden de O.C.M.W.'s klaarblijkelijk niet op de hoogte gebracht van deze mogelijkheden voor vluchtelingen. We zijn de mening toegedaan dat, indien dit wel het geval was geweest, de financiële last die op sommige gemeenten drukt, beduidend minder zwaar zou kunnen zijn.

Referteperiode

Voor migranten uit landen die met België een overeenkomst hebben en voor vluchtelingen, zijn deze voordelen echter vaak papieren voordelen, omdat ze een aantal arbeidsdagen moeten gepresteerd hebben binnen een bepaalde periode om uitkeringsgerechtigd te zijn. Voor Belgen geldt dit overigens ook. Een buitenlander die in België aankomt, wordt niet op de hoogte gebracht van deze rechten en de referteperiode ver-

strijkt dikwijls voor hij zijn aanvraag doet.

Een voorbeeldje. Een vluchteling, 30 jaar oud, komt in 1985 in België aan. hij moet 300 arbeidsdagen bewijzen, die gepresteerd werden in de periode van 18 maand die aan zijn aanvraag voorafgingen. Dat wil zeggen dat, als hij in België niet aan werk is geraakt, hij van '87 af al zijn rechten op een uitkering verliest, omdat de duur van de referteperiode is verlopen en hij de arbeidsprestaties in het herkomstland niet meer kan meetellen.

Artikel 120, het achterpoortje

Toch bestaat er voor mensen in deze situatie een bijkomende mogelijkheid Volgens art. 120 van het K.B. van 20/12/63 kunnen werklozen die erin slagen de helft of twee derden van de verplichte arbeidsdagen te bewijzen, de ontbrekende arbeidsperiode opvullen met dagen gepresteerd in de 10 jaar vóór de referteperiode. Op deze regeling kan iedereen beroep doen, ook buitenlanders uit landen waarmee België over deze materie geen overeenkomst heeft (en die dus hun te bewijzen arbeidsdagen in België moeten hebben gewerkt). Tenminste, dit gold voor iedereen tot 1985. Toen werd het K.B. beperkt tot

werklozen van 36 jaar of ouder (K.B. van 26/4/85).

Om dit te verduidelijken geven we een voorbeeld. Een Chileens vluchteling van 40 jaar komt in België aan in 1986. Op 1/3/88 vraagt hij een werkloosheidsuitkering aan. Normaal moet hij daarvoor 450 dagen gewerkt hebben binnen een periode van 27 maand die aan zijn aanvraag voorafgaat. Als hij 225 dagen (of de helft) kan bewijzen, mag hij nog 10 jaar verder teruggaan in de tijd, dus tot 1975, en als hij nog 5 arbeidsjaren in die verlengde periode rechtvaardigt, heeft hij recht op een werkloosheidsuitkering.

Buitenlandse werknemers die op gevorderde leeftijd naar België komen, hebben een deel van hun loopbaan in het herkomstland of in een ander land doorgebracht. In geval van ontslag in België kunnen deze werknemers hun volledige beroepsloopbaan doen gelden. Dat is hun goed recht. Het is bijgevolg belangrijk dat ze voldoende informatie krijgen.

Een uitspraak van het Hof van Cassatie van 3/11/86 over een geschil tussen een Turks werknemer en de RVA heeft een duidelijker licht geworpen op het in aanmerking nemen van in het buitenland verrichte arbeid.

Twee kleinigheidjes moeten we nog aanstippen:

- voor werk in het buitenland moeten niet noodzakelijk bijdragen voor sociale zekerheid in het betrokken land zijn betaald. Het principe bestaat erin dat het werk, moest het in België zijn uitgevoerd, aanleiding zou geven tot het betalen van RSZ-bijdragen (dat is het geval voor zelfstandigen). Ambtenaren hebben geen recht op werkloosheidsuitkeringen.

leeftijd	aantal te bewijzen dagen	binnen een periode
- 18	75 d.	10 m.
18 - 26	150 d.	10 m.
26 - 36	300 d.	18 m.
36 - 50	450 d.	27 m.
+ 50	600 d.	36 m.

- voor het bewijzen van de arbeidsdagen kan een officieel attest, dat de arbeidsperiode aangeeft, volstaan.

SCHOOLVERLATERS

Op het ogenblik hebben buitenlanders van niet-EG-landen geen recht op werkloosheidsuitkeringen op basis van studies of leertijd, behalve als er een overeenkomst bestaat tussen België en het betrokken land. Die beperking viseert vooral de jonge Marokkanen en is het voorwerp geweest van een langdurige betwisting door de vakbonden. De toekenning van dit recht aan alle vreemdelingen zou een nieuwe stap betekenen in de sociale strijd voor gelijkheid van de werknemers. Maar deze stap vooruit zal er niet komen zonder de solidariteit van Belgen en vooral ook van de buitenlandse werknemers die al over dit recht beschikken.

Uygur Kayahan
jurist Türk-Danis

BRUSSEL

BRUSSEL

Veel Vlamingen pendelen elke werkdag naar de hoofdstad, maar verder blijft Brussel onbekend en in veel gevallen onbemind terrein. Dat heeft zeker te maken met het franstalig karakter van de stad, maar evenzeer met haar imago: weinig groen, verkrotting, stedenbouwkundige blunders, een stad van kantoren en metrowerken, met veel vreemdelingen en een verouderde bevolking. Als men in de provincie de hoofdstad niet langer als hét Vlaams-franstalig konfliktgebied is gaan beschouwen, maar als een aftakelende grootstad waar de aanwezigheid van migranten een enorm probleem vormt, dan heeft men niet 'de' vreemdelingen voor ogen. Wel een bepaalde groep: mensen uit het Middellandse Zeegebied en politieke vluchtelingen. Wel de verpauperde buurten. Niet de luxueuze villawijken waar EG-, Nato- of diplomatiek personeel huist. Welke stereotype beeldvorming hieraan ten grondslag ligt, weten we maar al te goed. Dat er problemen zijn, zal evenwel niemand ontkennen.

Eén Brusselaar op vier is vreemdeling

De 'vreemdelingen-boom' is ook erg snel gegaan. Het best komt dat tot uitdrukking als je hun aanwezigheid in de hoofdstad vergelijkt met die in de rest van België. Ongeveer een kwart van alle vreemdelingen in België is gevestigd in Brussel, de helft in Wallonië, een kwart in Vlaanderen. Goed 25 jaar geleden was maar 15 % in de Brusselse agglomeratie gevestigd. Opmerkelijk is dat vooral hun aandeel in de totale Brusselse bevolking veel kleiner was: dat evolueerde op 25 jaar van 7 tot 25 %.

De mediterrane nationaliteiten vormen samen ruim meer dan de helft van de migranten in Brussel.

Brussel: zijn bevolking

Elk jaar verandert zowat 10 % van de Brusselse bevolking van gemeente. Dat betekent dat er snel veranderingen optreden in de relaties tussen groepen, dat het stadsbeeld zich voortdurend wijzigt. Cijfers worden vlug door de feiten achterhaald. Toch een korte evolutieschets.

Van 1970 af daalt het totale bevolkingsaantal in de Brusselse agglomeratie. Die afname is te wijten aan de uitwijking van Belgen naar gemeenten rond Brussel. Op 25 jaar tijd verminderde het aantal Belgen met 225.401. Die Belgische uittocht is al sinds 1960 aan de gang. In het begin werd dit echter ruim gecompenseerd door de inwijking van vreemdelingen

in Brussel. Sinds 1977 wordt de toename van de vreemdelingen niet meer hoofdzakelijk door immigratie, maar door natuurlijke aangroei bepaald. In 1981 zakte het aantal inwoners van de hoofdstad voor het eerst sinds lang onder het miljoen.

Het centrum van Brussel blijkt als woonbuurt geen aantrekkingskracht

meer te hebben. Ook de buitenlandse bevolking ruikt er stilaan plaats. Er is een afname rond de Noordwijk, rond de Roosevelt- en Louisalaan en in het oostelijk deel van het Pentagon. De sterkste toename van migranten vindt men in Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Agatha-Berchem en de wijk Bockstael.

Gemeenten	Vreemde Bevolking	% van de totale bevolking	Totale bevolking
Sint-Joost-Ten-Node	10.978	53,1	20.657
Sint-Gillis	19.710	46,4	42.467
Sint-Jans-Molenbeek	25.453	36,3	70.082
Schaarbeek	36.571	34,8	105.217
Brussel	43.969	32,2	136.453
Elsene	21.465	28,2	76.099
Vorst	13.597	27,9	48.683
Koekelberg	3.818	23,9	15.959
Etterbeek	10.015	22,6	44.391
Anderlecht	19.622	21,9	89.774
Sint-Pieters-Woluwe	7.020	17,6	39.834
Ukkel	12.647	16,6	75.983
Sint-Lambrechts-Woluwe	6.940	14,4	48.172
Evere	3.659	12,0	30.418
Oudergem	3.043	10,4	29.134
Jette	3.975	10,2	38.801
Sint-Agatha-Berchem	1.837	9,7	18.861
Watermaal-Bosvoorde	2.182	8,9	24.642
Ganshoren	1.630	7,8	20.909
Totaal Brussel-Hoofdstad	248.131	25,4	976.536

Bron: Brusselse Agglomeratie, op basis van N.I.S.-gegevens, situatie op 1/1/1986.

Evolutie van de Belgische en vreemde bevolking in de Brusselse agglomeratie

Bron: Brusselse Agglomeratie

Periode	Evolutie van de Belgische bevolking	Evolutie van de vreemde bevolking	Totale bevolking	Toe- of afname van de totale bevolking
1961-1970	953.806 → 901.629 - 52.177	68.989 → 173.507 + 104.518	1.075.136 en 1970	1.022.795 → 1.075.136 + 52.341
Jaarlijks gemiddelde	- 5.797/jaar	+ 11.613/jaar		+ 5.816/jaar
1970-1985	901.629 → 728.405 - 173.224	173.507 → 248.131 + 74.624	976.536 en 1985	1.075.136 → 976.536 - 98.600
Jaarlijks gemiddelde	- 11.548/jaar	+ 4.975/jaar		- 6.573/jaar

De bevolking van Brussel wordt vooral gekenmerkt door een onevenwicht in leeftijdsstructuur. Brussel vergrijsd. Enkel de migrantenkinderen vormen een noodzakelijk tegenwicht waar men terdege aandacht aan moet besteden. Het economisch, sociaal en cultureel aan de bak laten komen is de uitdaging waar Brussel voor staat. Zoals de zaken nu lopen — gebrekkige scholing en opleiding, geringe kansen op werk — wacht de migranten jeugd een sombere (sociaal-economische) toekomst.

Werken in Brussel

Buitenlandse arbeidskrachten werden in eerste instantie aangetrokken voor de steenkoolmijnen en de industrie. In Brussel kwamen ze vooral in de sekundaire sektor (industriële productie) terecht. Erg veel arbeidsplaatsen gingen de laatste 20 jaar in deze sektor verloren. In het Brusselse valt dit des te meer op omdat dit gepaard ging met de verhuizing van ondernemingen naar industriezones buiten de agglomeratie. Brussel staat dan ook gekend als een dienstencentrum en als werkgebied van mensen in overheidsdienst (meer dan 200.000 arbeidsplaatsen resulteren onder de overheid!). Vermits mensen van buitenlandse nationaliteit hiervoor niet in aanmerking komen, zijn hun kansen op werk in Brussel beperkt. Velen van hen werken als ongeschoolde arbeidskracht in de dienstensektor (handel, horeca, schoonmaak, transport), waar — in tegenstelling tot wat men zou kunnen denken — meer

arbeid(st)ers dan bedienden zijn tewerkgesteld. Ook deze tertiaire sektor stagneert echter. Het kan dan ook geen verwondering wekken dat er onder de migranten zoveel werklozen zijn (36,2 % van de werklozen in Brussel zijn van vreemde nationaliteit; bij de werkloze mannen zijn zelfs 44,1 % van vreemde nationaliteit - cijfers van 1986).

De Gewestelijke Economische Raad voor Brabant heeft er op gewezen dat de werkloosheid in Brussel een structureel karakter heeft en dat de rekonversie van de werklozen vrijwel uitgesloten is omwille van hun socio-economisch profiel: het zijn vooral ongeschoolde of weinig geschoolde arbeiders. Dit terwijl er in de industrie een onomkeerbaar verlies aan arbeidsplaatsen wordt genoteerd en de tertiaire sektor dat verlies zeker niet

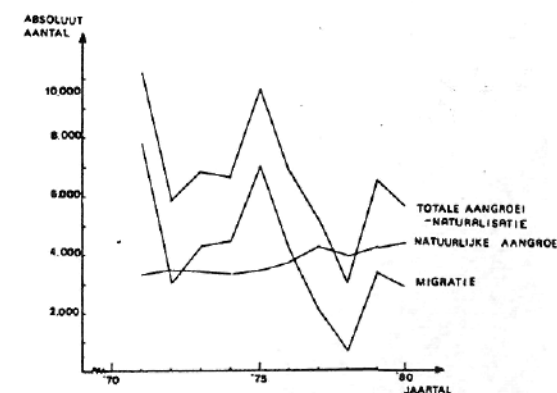
compenseert, integendeel, zelf in bepaalde takken, zoals de handel, achteruitgaat.

Percentage jongeren van buitenlandse nationaliteit bij de groep -15 jarigen, 1981.

Anderlecht	41,1
Brussel	51,4
Vorst	47,6
Elsene	41,5
Koekelberg	44,4
Sint-Jans-Molenbeek	54,8
Sint-Gillis	69,5
Sint-Joost-Ten-Node	75,6
Schaarbeek	58,9

Bron: Volkstelling 1981

Komponenten van de aangroei van de bevolking van vreemde nationaliteit in Brussel

Bron: G. Den Dooven, K.U.Leuven.

VOLKSE EN RESIDENTIËLE GEMEENTEN

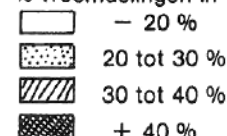
De negentien gemeenten van de Brusselse agglomeratie vormen sinds 1963 het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad. De gemeente Brussel heeft in de loop van de jaren zijn grondgebied uitgebreid door andere gemeenten op te nemen. Vandaar haar grillige vorm die de agglomeratie doorsnijdt van noord naar zuid. Men vindt er zowel half-rurale zones als administratieve centra, kantoorwijken, ambassades, een

haven, woonwijken, enz. Enkel Sint-Gillis en Sint-Joost-Ten-Node hebben overwegend gebouwen uit een bepaalde periode op hun grondgebied (voor 1919). De andere gemeenten beschikken over een woningpatrimonium opgebouwd in verschillende periodes. Op basis van het woningbestand van de 19 gemeenten heeft men twee typen van gemeenten onderscheiden: *volkse* en *residentiële* gemeenten.

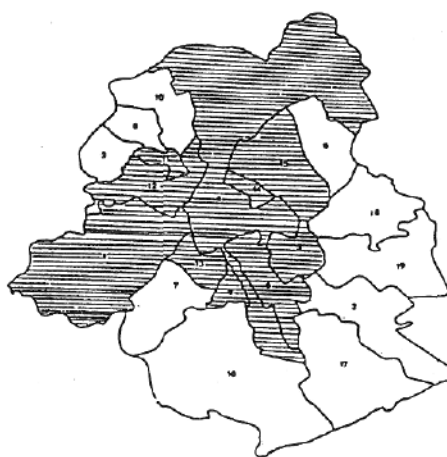
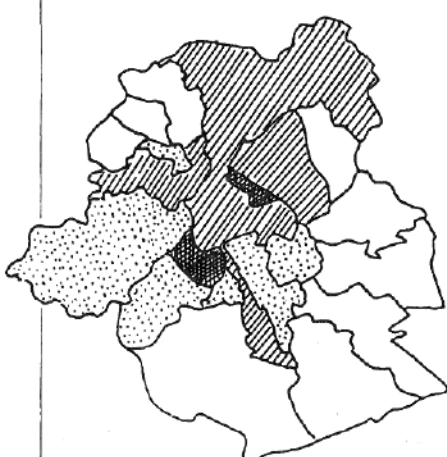
De indeling wordt bepaald door twee hoofdfactoren: een oost-west-as die door de gemeente Brussel loopt, en een noordwest-zuidoost-as. Centraal — langs de eerste as en rond de grote stations — liggen de volkse gemeenten. De residentiële gemeenten liggen in het zuidoosten en in mindere mate in het noordwesten.

De twee kaartjes geven de opvallende overeenkomst aan tussen het percentage vreemdelingen in een gemeente en de ouderdom van de woningen. Het is bovendien geen verrassing vast te stellen dat vreemdelingen, afkomstig uit het Middellandse Zeegebied vooral in de volkse gemeenten, en vreemdelingen uit de buurlanden en de Verenigde Staten overwegend in residentiële gemeenten wonen.

% vreemdelingen in 1985

Indeling van de Brusselse gemeenten naar het aantal woningen gebouwd vóór 1919.

Volkse gemeenten:
1. Anderlecht
4. Brussel
5. Etterbeek
9. Elsene
11. Koekelberg
12. St-Jans-Molenbeek
13. St-Gillis
14. St-Joost-Ten-Node
15. Schaerbeek

Residentiële gemeenten:
2. Oudergem
3. St-Agatha-Berchem
6. Evere
7. Vorst
8. Ganshoren
10. Jette
16. Ukkel
17. Watermaal-Bosvoorde
18. St-Lambrechts-Woluwe
19. St-Pieters-Woluwe

Met ruim 16.000 inwoners is Koekelberg de kleinste gemeente van de Brusselse Agglomeratie. Gelegen in het noord-westen van Brussel, sluit deze gemeente aan bij twee sterk verschillende stukken van de stad. Waar het naburige Jette, Ganshoren of Sint-Agatha-Berchem heel wat residentieler ogen, doet de grens met Molenbeek eerder aan Noord-Afrikaanse straten denken. Koekelberg zelf is geen geografisch geheel: het bestaat uit twee stukken. Het totale aandeel van de migranten in de bevolking (omgeveer 25 %) is omzeggens integraal te vinden in de Sint Annawijk. Hoe dichter bij Molenbeek, hoe groter de migrantenkonzentratie.

KOEKELBERG, waar IEDEREEN thuis is.

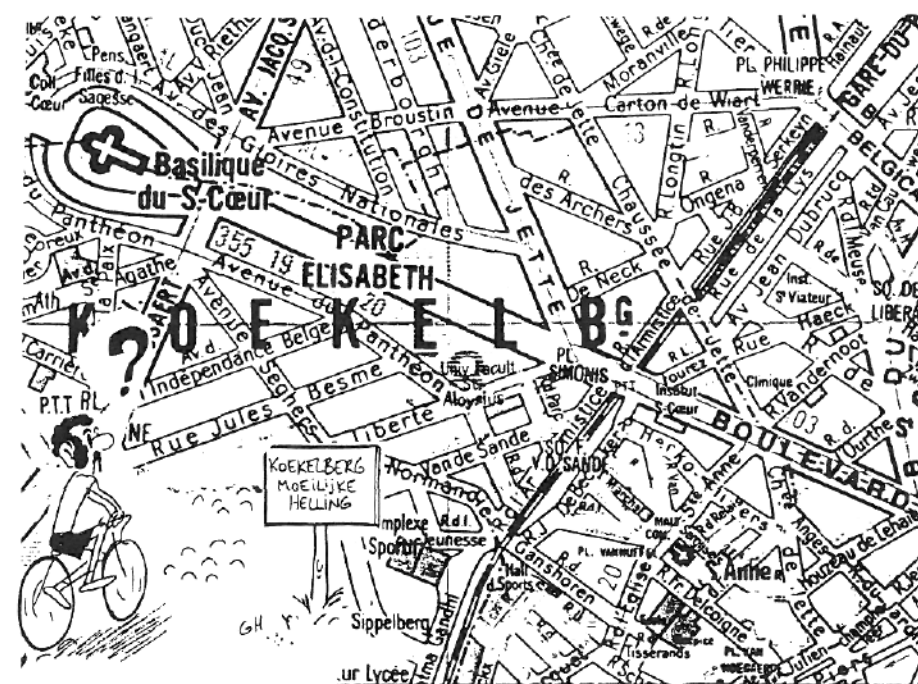
Een sfeerbeeld ophangen van de laatste jaren is mogelijk. Een overzicht geven van de politiek, die de gemeente voert ten aanzien van migranten, is té makkelijk. Er is immers geen sprake van een dergelijke politiek. Of toch: lui als uw verslaggever ter plaatse is, beperkt hij zijn omschrijving als 'afschrikking'.

Eerst even een spelletje 'wie is wie' in politiek Koekelberg. Aangezien een gemeentebestuur gevoerd wordt door de meerderheid in de gemeenteraad, is ook deze schets behoorlijk in te korten. Reeds jaren loopt een konstante door de gemeentelijke meerderheid: de PRL, momenteel met burgemeester Pivin aan het hoofd. Pivin is burgemeester geworden omstreeks 1980, na het aftreden van Bossaert. Sedert die overname is het beleid op zich niet veranderd, wel is er sprake van een grotere strakheid. Om de term 'bulldozer' zou deze eerste burger van de gemeente die tevens PRL-senator is, trouwens niet verlegen dan wel fier zijn. Ideeën zeggen vaak even veel als concreet gedrag. Daarom verdient deze man toch wat meer aandacht. Tenslotte is de oud-sekretaris van de 'Club Nols' de personifikatie van het huidige gemeentebestuur. Wie regelmatig de Koekelbergse raadsvergaderingen volgt, weet u te vertellen met welke stomheid alle andere leden van de meerderheid doorgaans geslagen zijn.

Hiermee is alles gezegd. Indien u echter de feiten wenst te lezen, kan u ze krijgen. We gaan daarvoor terug tot 1978, of is het 1972? Uit 1978 dateert de meest recente samenstelling van de Advizerende Raad voor Inwijkelingen van Koekelberg. Niet dat deze Raad ooit gewerkt heeft, of het moet voor 1978 geweest zijn. Sedertdien is er geen nieuwe samenstelling, evenmin als één enkele samenkomst geweest. In '78 was de heer Pivin, toen eerste schepen, voorzitter van deze Raad. De oprichting van de

Raad zelf dateert van 1972. De statuten werden toen door de gemeenteraad goedgekeurd. Deze statuten bepalen o.a. dat de bevoegdheid van de Raad volgende punten beslaat (artikel 4):

- de gemeenteoverheid en elk ander organisme van algemeen nut inlichtingen verschaffen over de materiële of morele toestand van de vreemdelingen die in de gemeente verblijven
- de vreemdelingen inlichten over de gemeentelijke en gewestelijke administratieve diensten

- de schoolproblemen en het onderwijs van vreemdelingen
- de cultuur, de sport, de vrijetijdsbesteding in het algemeen
- de samenwerking van Belgen en Vreemdelingen tot het verbeteren van het onthaal, de huisvesting, de infrastructuur en de levensvoorwaarden van de lokale gemeenschap.

We gaan verder met een speldeprik uit 1981. Er bestaat immers een verschil tussen 'niets doen' en 'afschrikken'. Het is geen wereldschokkende gebeurtenis dat op het terrein naast de Koekelbergse sporthal een aantal tennisvelden worden aangelegd. Alleen ... was dat plein zowat het enige terrein in de Sint Annawijk waar nog wat mensen op een plein bij elkaar konden komen. Ooit was het aangelegd als basketveld, maar onderhoud was uit den boze. Na jaren was het inderdaad een verzamelplaats van jonge migranten geworden. De volgende 'opkuis' kon dan ook rekenen op de goedkeuring van een aantal Belgische omwonenden. Zij hadden tenminste geen 'last' meer voor hun deur.

Deze houding (een soort latent racisme?) komt vaker tot uiting. VMJ is een Marokkaans jeugdhuis dat te vinden is op het Van Hoegaerdeplein, op de grens van Koekelberg en Molenbeek. Een jeugdhuis in een woonzone, dat betekent vragen om moeilijkheden. Ook als het om een Belgisch jeugdhuis zou gaan. Maar als de omwonenden in deze situatie actie beginnen te voeren tegen de veroorzaakte hinder, dan is de petitie wel gericht tegen de migranten. Wat natuurlijk niet wil zeggen dat er helemaal geen sprake was van lawaai en andere hinder.

Op deze houding wordt door de heer Pivin duchtig ingespeeld. Tijdens een informatieavond over de herinrichting van het Elisabethpark (het stuk groen voor de Basiliek) is hij waarschijnlijk blij met vragen over de veiligheid van dat park. Dat geeft hem namelijk de gelegenheid volgende woorden uit te spreken: "In eerste instantie dachten we iets aan de veiligheid in het park te doen door 's

avonds en 's nachts agenten met honden in het park te laten patrouilleren. Maar dat helpt ook al niet meer: nu zijn er zekere individuen - laat het ons maar zeggen, migranten - die daar ook al met grote honden afkomen ...". Dergelijke houding werkt het geloof in obstructieve middelen in de hand. Een voorbeeld daarvan is de wet Gol. Het zal niemand verwonderen dat het gemeentebestuur ook op een toepassing van deze wet aanstuurde. De toepassing is er niet gekomen, de daartoe vereiste meerderheid werd niet gevonden. Toch waren er ook toen weer merkwaardige anekdotes op te tekenen. Zo wees de burgemeester in zijn motivatie op het groot aantal migranten te Koekelberg. In bepaalde straten bedraagt het aantal vreemdelingen zelfs 75 % van de totale bevolking. Mag er achteraf wel aan toegevoegd worden dat de als voorbeeld aangehaalde straat welgeteld 4 bewoonde huizen op het gebied van de gemeente Koekelberg telt?

Naar aanleiding van dit debat is het ook belangrijk te vermelden dat het enige SP-raadslid deel uitmaakt van de gemeentelijke meerderheid. Op de vergadering waar over de wet Gol gestemd werd, was deze SP'er, Danny Vanhaelewijn, afwezig wegens

ziekte. Of moeten we schrijven: afwezig 'wegens ziekte'? Knappe zet, zou u kunnen denken, want dit is een manier om niet ja te stemmen en toch niet uit de meerderheid te stappen. De volgende gemeenteraad heeft Vanhaelewijn het woord gevraagd in het begin van de zitting om te verklaren dat hij wel degelijk solidair was met de rest van de meerderheid.

Goed. De toepassing van de wet Gol is er niet gekomen. Dat verandert niets aan geesten of gedragingen. Een dik jaar geleden maakte Guido Fonteyn voor de Standaard/Het Nieuwsblad een ronde van de Brusselse burgemeesters. Koekelberg kwam aan de beurt in de editie van 20 november 1986. Ondanks het feit dat Pivin gefotografeerd werd naast een bord met het opschrift 'Koekelberg, waar iedereen zich thuis voelt', laat volgende paragraaf niets aan duidelijkheid te wensen over:

"Maar daar komen de migranten, en raakt de burgemeester meteen zijn redelijkheid en breed begrip kwijt. Hij spreekt nu Frans, en als hij het heeft over 'les Arabes' en 'les Maghrébiens', geraakt hij opgewonden. Hij zegt dat in Vlaanderen en Wallonië geen begrip voor dit probleem be-

VREEMDELINGEN WERKINGEN IN HET BRUSSELS

De hierna volgende lijst is zeker niet volledig. We beperken ons tot werkingen met een meer dan lokale impact.

LANDELIJK

Conseil Consultatif pour les populations d'origine étrangère de la Communauté Française
P/a Ministère de la Communauté Française
78 galerie Ravenstein - 1000 Bruxelles
Tel. 02/513 94 40 toestel 72.29
Adviesorgaan van de Franse Gemeenschap.

Vlaamse Hoge Raad Migranten
P/a Administratie van de Vlaamse Gemeenschap
Nijverheidsstraat 35-37 - 1040 Brussel
Tel. 02/230 85 55
Adviesorgaan van de Vlaamse Gemeenschap

V.O.CO.M.
Poststraat 156 - 1030 Brussel
Tel. 02/217 11 14
Koördinatieorgaan van de migrantenwerking in Vlaanderen.
Geeft het tijdschrift Bareel en het Tijdschrift voor Vreemdelingenrecht uit.

AGGLOMERATIE

Centra en diensten

A.B.V.V.-Migrantenkommissie
Doornikstraat 10 - 1000 Brussel
Tel. 02/519 72 19

A.C.V.-Migranten Brussel
Pletinckstraat 19 - 1000 Brussel
Tel. 02/513 88 00

Association Italo-Belge pour l'assistance - INCA - CGIL
Passage International 6, bus 306
1000 Brussel Tel. 02/217 79 48
"Patronato" (soc. dienstverlening) voor Italianen.

Association pour le développement de l'emploi, la formation et l'insertion sociale - DEFIS
Avenue Clemenceau 10 - 1070 Bruxelles
Tel. 02/523 20 35

Brussel Onthaal - Open Deur
Taborastraat 6 - 1000 Brussel
Tel. 02/511 27 15 - 511 81 78
Onthaal, informatie en tolcfaciliteiten.

Culture et Santé

Avenue de Stalingrad 24 - 1000 Bruxelles
Tel. 02/513 56 59
Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding.

Centre Arabo-Islamique d'Information et d'Accueil - CARIA
Rue Monserrat 12 - 1000 Bruxelles
Tel. 02/511 28 14

El Kalima
Zuidstraat 69 - 1000 Brussel
Tel. 02/511 82 17
Betrekkingen Christendom-Islam, Arabische taallessen.

Centrum voor Maatschappelijk Werk Brabantia
Handelsstraat 72 - 1040 Brussel
Tel. 02/511 42 55
Sociale dienstverlening. Het centrum beschikt over verschillende centra, verspreid over de Brusselse agglomeratie, waar migranten in hun eigen taal kunnen worden opgevangen.

Centre Socio-Culturel des Immigrés de Bruxelles
Avenue de Stalingrad 24 - 1000 Bruxelles
Tel. 02/513 96 02
Franstalige begeleidingsdienst voor Brussel: informatie en documentatie, integratieproblematiek.

Centrum voor Welzijnszorg Laken
Delvastraat 35 - 1020 Brussel
Tel. 02/428 99 00
Centrum voor geestelijke gezondheidszorg gespecialiseerd in hulpverlening aan de migrantenbevolking.
Uitgever van het tijdschrift *Kultuur & Migratie*.

Comité de Liaison des centres de formation immigrée de Bruxelles
Wetstraat 15, bus 91 - 1040 Brussel
Tel. 02/230 16 95

Bisschoppelijke Kommissie "Pro Migrantibus"
Brabantsstraat 174, bus 9 - 1210 Brussel
Tel. 02/218 45 86
Pastorale en socio-kulturele activiteiten.

Confédération Générale des Enseignants
Rue de Cyprès 14 - 1000 Bruxelles
Tel. 02/218 34 50
Dokumentatie, informatie & vormingskursussen.

→ Lees door op blz. 21

Promotion des Droits Sociaux

Rue de la porte rouge 4 - 1000 Bruxelles

Tel. 02/512 71 27

Informatie, dossiers en sociale hulp i.v.m. sociale rechten.

Association Belge des Juristes Démocrates - Section U.L.B.

Rue P.E. Janson 13 - 1050 Bruxelles

Tel. 02/539 08 09

Juridische vorming & informatie.

Association pour la défense des droits des Etrangers

Avenue Stalingrad 24 - 1000 Bruxelles

Tel. 02/511 95 17

Uitgevers van de "Revue des droits des Etrangers".

Centre d'Initiation pour Réfugiés et Etrangers - C.I.R.E.

Rue de la Croix 22 - 1050 Bruxelles

Tel. 02/649 99 58

Sociale hulpverlening aan migranten en politieke vluchtelingen.

Onthaalcentrum Foyer

Werkhuizenstraat 25 - 1080 Brussel

Tel. 02/426 74 95

Koördinatie integratiewerking in de Brusselse agglomeratie.

Vormingscentrum Foyer

Sainteletteplein 25 - 1080 Brussel

Tel. 02/426 91 73

Dagschool, beroepsvoorbereidend onderwijs.

Koördinatie Nederlandse Taallessen Migranten

Sainteletteplein 25 - 1080 Brussel

Tel. 02/426 91 73

Koördinatie en ondersteuning Nederlandse taallessen.

Welkom vzw

Schoolstraat 44 - 1080 Brussel

Tel. 02/424 24 23

Centrum voor maatschappelijk werk waar de juridische dienst van de Foyer vzw werkzaam is.

Collectif d'Alphabétisation

Rue de Rome 12 - 1060 Bruxelles

Tel. 02/538 36 57

Beroepstoeleidingskursussen, taal- en vormingskursussen.

Association Pédagogique d'Accueil aux Jeunes Immigrés - APAJI

Rue de Robiano 68 - 1030 Bruxelles

Tel. 02/241 28 86

Beroepstoeleidings- en vormingskursussen.

Beweging tegen Racisme, Antisemitisme en Xenofobie - BRAX

Poststraat 37 - 1030 Brussel

Tel. 02/217 54 95

Sociale en juridische dienst, informatiekampagnes m.b.t. racisme, klachtenbureau.

Uitgever van het tijdschrift MRAX-Information.

Vie Féminine - Action femmes immigrées

Rue de la Poste 111 - 1210 Bruxelles

Tel. 02/217 29 52

Vorming en opvoeding.

MIGRANTENORGANISATIES

Movimiento Asociativo de Emigrantes Espanoles en Belgica - MAEEB

Bergensestwg. 120 - 1070 Brussel

Tel. 02/523 44 71

Koepelvereniging.

Centro di Azione sociale Italiano - CASI

Rue Willemijns 211 - 1070 Bruxelles

Tel. 02/521 21 25

Arbeidersuniversiteit, vorming en beroepstoeleidingskursussen.

Adviesraad Brussel

M. Lemonnierlaan 162 - 1000 Brussel

Tel. 02/511 34 37

Integratiewerking en belangenbehartiging.

ACLI

Paviastraat 22 - 1040 Brussel

Tel. 02/735 94 86

Socio-kulturele activiteiten, vorming.

El Waha

Harmoniestraat 9 - 1210 Brussel

Marokkaans jeugdhuis.

Türk-Danish

Kartuizerstraat 60 - 1000 Brussel

Tel. 02/512 95 96

Integratiewerking Turkse gemeenschap.

Comité de liaison des organisations de travailleurs immigrés - CLOTI

Avenue du Castel 32 - 1200 Bruxelles

Tel. 02/513 13 90

Verbindingskomitee van de migrantenorganisaties in de Brusselse agglomeratie.

Dar El Magrib

Radstraat 2 - 1000 Brussel

Tel. 02/512 55 54

Integratiewerking voor Arabische migranten.

Info-Türk

Eburonenstraat 31 - 1040 Brussel

Tel. 02/230 34 72

Integratiewerking.

Uitgever van het gelijknamige tijdschrift.

Association des Portugais émigrés en Belgique - APEB

Rue de la Cuve 26 - 1050 Bruxelles

Tel. 02/647 46 17

Integratiewerking.

Dar El Amal

Ribaucourtstraat 51 - 1080 Brussel

Tel. 02/428 54 44

Integratiewerking en vorming van migrantenvrouwen.

Koöperatieve.

Nadi

Rue de Danemark 26 - 1060 Bruxelles

Tel. 02/537 83 65

Integratiewerking voor migrantenvrouwen.

Fédération des Associations de parents Espagnols en Belgique - FAPEB

Rue E. Féron 56 - 1060 Bruxelles

Tel. 02/538 67 50

Federatiewerking omtrent de onderwijsproblematiek (ouderkomitees).

Sociedad Hispano Belga de Ayuda Mutua

Chaussée de Forest 236 - 1060 Bruxelles

Tel. 02/539 19 39

Integratiewerking Spaanse migranten.

Centro Espagnol Antonio Machado

Kartuizerstraat 66 - 1000 Brussel

Tel. 02/513 88 20 toestel 218

Integratie- & syndikale werking.

Adviesraad St. Joost-Ten-Node

Verbondsstraat 20 - 1030 Brussel

Tel. 02/218 60 70

Integratiewerking & belangenbehartiging.

Fédération Italienne des Travailleurs Emigrés et des Familles - FILEF

Rue Brialmont 21 - 1030 Bruxelles

Tel. 02/217 13 31

Federatiewerking en vorming.

Information - Diffusion - Immigrés

Rue de Méridien 15 - 1050 Bruxelles

Tel. 02/217 97 82

Informatieverspreiding.

Uitgever van het tijdschrift Tribune Immigrés.

Instituto Fernando Santi

Rue de la pacification 69 - 1040 Bruxelles

Tel. 02/230 29 11

Integratiewerking en beroepsvoorbereiding.

Regroupement Démocratique Marocain

Rue Traversière 19 - 1030 Bruxelles

Tel. 02/217 47 79

Integratie-activiteiten en strijd tegen de repressie in Marokko.

Tekoser

Dwarsstraat 19 - 1030 Brussel

Tel. 02/218 68 09

Integratie-activiteiten en dansgroep.

Amicale des Algériens en Belgique

Avenue Rogier 75 - 1030 Bruxelles

Tel. 02/215 09 02

Socio-kulturele activiteiten en vertegenwoordigende functie van Algerije.

Association culturelle et éducative de Turquie - ACET

Rue Henri Bergé 54 - 1030 Bruxelles

VLUCHTELINGEN

Officiële diensten

Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen

Regentschapstraat 61 - 1000 Brussel

Tel. 02/509 95 00

Gegrondeidsonderzoek van de asielaanvraag

Vaste Beroepskommissie voor Vluchtelingen

Regentschapstraat 61 - 1000 Brussel

Tel. 02/509 95 00 - 509 95 55

Behandeling van beroep tegen beslissing Commissariaat-Generaal

Het klein kasteeltje

Negende Linielaan 27 - 1000 Brussel

Tel. 02/219 18 61

Onthaalcentrum

Hulporganisaties

Overlegcentrum voor Integratie van Vluchtelingen - OCIV

Defacqstraat 1 bus 10 - 1050 Brussel

Tel. 02/537 82 20 - 537 89 82

Overleg en samenwerking hulporganisaties voor vluchtelingen

Belgische Rode Kruis

Vleurgatsesteenweg 98 - 1050 Brussel

Tel. 02/647 10 10

Internationaal Hulpbetoon van Caritas Catholica

Handelsstraat 70-72 - 1040 Brussel

Tel. 02/511 42 55

Internationale Liberale Solidariteit

Square Vergrote 1 bus 19 - 1200 Brussel

Tel. 02/735 50 68

Protestants Sociaal Centrum

Raadstraat 4 - 1050 Brussel

Tel. 02/512 80 80

Sociale Dienst van Socialistische Solidariteit

Parnastraat 28 - 1060 Brussel

Tel. 02/537 95 45

Belgische Hulp aan Verplaatste Personen

Merodestraat 214 - 1060 Brussel

Tel. 02/538 86 11

Belgisch Komitee voor Hulp aan de Vluchtelingen - BKHV

Lakensestraat 76 - 1000 Brussel

Tel. 02/218 31 67

Centrum voor Maatschappelijk Werk Brabantia

Handelsstraat 72 - 1040 Brussel

Tel. 02/511 42 55

Collectief Onthaal voor Chileense Vluchtelingen - CO-LARCH

Koningsstraat 183 - 1030 Brussel

Tel. 02/218 10 94

Exil

d'Outremontstraat 82 - 1040 Brussel

Tel. 02/736 60 29

Joodse Sociale Dienst
Ducpétalaan 68 - 1060 Brussel
Tel 02/538 81 80

Tele-Dienst
Kogelstraat 24 - 1000 Brussel
Tel 02/511 91 55

Tolstoi Stichting
Vredestraat 20 - 1050 Brussel
Tel 02/512 42 58

Albatros
Washuisstraat 82 - 1000 Brussel
Tel 02/511 53 30

BRONNEN:

- Vreemdelingen in België, in **Dossiers Welzijnszorg**, een uitgave van het Centrum voor Maatschappelijke Documentatie en Koördinatie, Rijkklarenstraat 3 te 1000 Brussel.

- Guide social-culturel et commercial Arabe de Bruxelles, een ko-produktie van de vzw Relais, Dwarsstraat 17 te 1030 Brussel en La Méditerranée SC, 164, bd. M. Lemonnier, 1000 Brussel.

- Le Guide de l'Etranger, een uitgave van Brussel Onthaal, Taborastraat 6 te 1000 Brussel, tel. 02/511 81 78.

BUITENLANDSE STUDENTEN

Federation Nationale des Centres d'Accueil pour Etudiants Etrangers - FENACA
Voorzorgstraat 60 - 1000 Brussel
Tel 02/511 69 43 - 511 69 53
Sociale dienstverlening, kontakten met de Belgische bevolking

Solidarité Etudiants Etrangers
Tulpstraat 34 - 1050 Brussel
Tel 02/511 55 95
Sociale dienstverlening, belangenbehartiging

Nationaal Komitee voor Onthaal - NKO
Lakensestraat 76 - 1000 Brussel
Tel 02/218 31 67
Koördinatie van de Onthaalorganisaties buitenlandse studenten

Algemene Raad voor Buitenlandse Studenten in België - CGEEB
Voorzorgstraat 60, 1000 Brussel
Tel 02/511 69 43
Belangenverdediging, juridische hulp

Solidariteit Derde-Wereld Studenten - SDWS
Parmastraat 26 - 1060 Brussel
Tel 02/537 89 61
Huisvesting, activiteiten

Fondation Catholique de Bourses d'Etudes pour Africains - FONCABA
Voorzorgstraat 60 - 1000 Brussel
Tel 02/512 36 08

Afrika Huis
Abdijstraat 75 - 1050 Brussel
Tel 02/640 50 44

Het Afrikaans Tehuis
Elzas-Lotharingenstraat 33 - 1050 Brussel
Tel 02/513 74 55

Association des Etudiants d'Afrique et d'Amerique du Sud - ASETANAS
Eeckelaersstraat 55, 1030 Brussel
Tel 02/513 33 21

La maison Latino-Américaine - SEUL
Zwedenstraat 41 - 1060 Brussel
Tel 02/538 78 81 - 538 05 90

staat, omdat daar geen migranten zijn (volgt een terzijde met percentages uit Limburg en Borgerhout). Pivin valt compleet uit de lucht, en gelooft ons eigenlijk niet. Hij vraagt om documentatie. Nederlandse en Britse beleidsmodellen zijn hem volslagen onbekend. Hij kent wel percentages uit Frankrijk, en Le Pen 'maar daar wil ik niets mee te maken hebben'. 'Ik wil een complete immigratiestop, en ik wil een echte jacht op de klandestijnen. Ik wil ook dat wij ons verzetten tegen elke infiltratie in onze Westerse maatschappij van harde elementen via de islam, en ik overweeg als parlements lid een wetsvoorstel in te dienen om de erkenning als officiële godsdienst in te trekken'. Over enig biezonder statuut of enige biezondere instelling wel Pivin niets horen: 'zij moeten zich maar aanpassen'. Beneden aan de loketten staat een Marokkaanse vrouw. Pivin begeleidt zijn

gasten hoffelijk tot aan de deur. Als hij haar voorbijloopt, zegt hij met harde stem net achter haar rug 'En er staat er weer één.' Einde citaat.

U wil meer? U kan meer krijgen. De laatste vrijdag van mei 1987 werd het Simonisplein grondig 'gekuist'. Dat plein was een nieuwe verzamelplaats voor jonge migranten geworden. Zelfs naburige politiekorpsen werden voor deze grote kuis te hulp geroepen. Dat sommige mensen zich niet meer veilig voelden bij het oversteken van het plein, vooral 's avonds, is duidelijk.

Het is wel duidelijk dat het geen zin heeft meer citaten en voorbije daden van de huidige heersers te Koekelberg aan te halen. De bewuste afschrikking van migranten, om zich te Koekelberg te komen vestigen, zal ongetwijfeld een kleinere toename van dit deel van de bevolking tot gevolg hebben. Dat heeft niets te maken met enig (integratie)beleid terzake. Daar is nochtans nood aan.

G.K.

DE KONCENTRATIEPROBLEMATIEK : EEN ALIBI ?

Wonen bepaalde nationaliteiten merkbaar meer gekoncentreerd dan andere? Sociaal geografen geven op deze vraag een voorzichtig antwoord.⁹ De buitenlandse minderheden wonen meestal gegroepeerd, maar daarom nog niet afgezonderd van de andere bevolkingsgroepen. In eenzelfde buurt treft men verschillende nationaliteiten aan.

Van de tien belangrijkste nationaliteiten in het Brusselsse wonen de Turken het sterkst gekoncentreerd. Het is ook de nationaliteit met de sterkste aangroei. Ze wonen overwegend in Schaarbeek, Sint-Joost en Brussel stad. Marokkanen gaan met de jaren meer verspreid wonen en hun afzondering van andere nationaliteitsgroepen wordt minder groot.

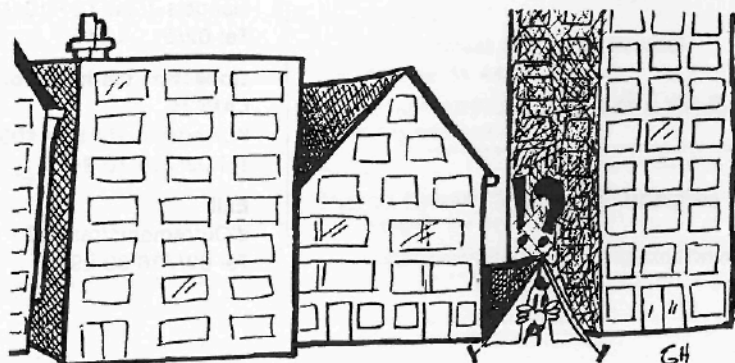
Koncentraties

Men merkt dat de concentratie van vreemdelingen zich uitbreidt in Sint-Jans-Molenbeek (Marokkanen), Schaarbeek (Marokkanen en Turken) en Sint-Joost-Ten-Node (Marokkanen en Turken). Vreemdelingen wonen het sterkst gekoncentreerd in de

binnenstad en in een straal van 2 km rond de vijfhoek. De grootste concentraties vindt men rond het Zuidstation (Sint-Gillis, de wijk Kuregem, de Marollen), rond het Noordstation en in Molenbeek aan het kanaal naar Charleroi. Ook rond de Hallepoort zijn meer dan 70 % van de bewoners vreemdelingen.

delijk. Dat een grote kuis niets te maken heeft met integratie, is even duidelijk.

Een laatste feit: begin oktober oordeelde de vzw Foyer dat het treuzelen met de inschrijving van migranten te Koekelberg zo erg was geworden, dat het inschrijven van een nieuwe inwoner gebeurde met de deurwaarder erbij. Er zijn nu eenmaal vaste, wettelijke termijnen voor dergelijke inschrijving. Maar ook deze actie biedt natuurlijk weinig perspectief op langere termijn.

Cijfers zijn ook maar cijfers

Het is belangrijk te onderstrepen dat men zich niet blind mag staren op cijfers. Tenslotte zijn voor- en nadelen van het wonen in concentraties belangrijkere elementen dan een segregatie-index of een concentratie-percentage. Te snel wordt aangenomen dat concentratie van vreemdelingen op zich een probleem vormt. Niet het migrant zijn, maar kansarmoede, sociaal-ekonomische achterstelling, de verkrotting van buurten zijn de werkelijke problemen van onder andere een deel migranten, zoals dat ook de problemen zijn van veel bejaarde Belgische Brusselaars. Het verminderen van de concentraties — op welke wijze ook — kan op zich geen oplossing zijn. Het kan wel de problemen minder zichtbaar maken.

Kesteloot schrijft dat men voor het concentratiefenomeen twee soorten verklaringen regelmatig hanteert. Een etnisch verklaringstype bestaat er in het gedrag om zich op een bepaalde plaats te vestigen te herleiden tot de gedragingen van individuen en/of groepen. Concentratie is dan het resultaat als men zo dicht mogelijk bij gelijkaardige individuen of leden van de groep wil wonen. Voor de groep is dit noodzakelijk om sociale controle mogelijk te maken. Een tweede verklaringstype is sociaal-ekonomisch van aard. Globale maatschappelijke structuren bepalen waar mensen zich vestigen. De arbeidsmarkt (en daardoor het inkomen) en de huisvestingsmarkt — vraag en aanbod dus — zijn de hoofdrolspelers in concentratie en dekoncentratie.

Dikwijls weegt men deze verklaringswijzen tegen elkaar af, geeft men een waarde-oordeel over de feiten en trekt men de vergelijking door naar 'vrije keuze' (van individu of groep) versus 'dwang' (van structuren). Kesteloot wijst op het simplifiërende van deze vergelijking: individuen moeten beschouwd worden als interacterende wezens waarbij bijna automatisch dwangmaatregelen door de ene groep aan de andere worden opgelegd of door de groep aan het individu. Anderzijds bestaan er op arbeids- en huisvestingsmarkt nog verschillen-

de keuzemogelijkheden voor het individu. Zowel etnische als sociaal-ekonomische feiten vormen dus een verklaring voor concentraties. Het is de interpretatie van deze feiten — wat bepaalt nu eigenlijk wat — die doorslaggevend is.

Invloed van het beleid op vestiging

Hoewel men niet kan spreken van een werkelijke spreidingspolitiek in de gemeenten van de Brusselse agglomeratie, zijn toch een aantal maatregelen uitgevaardigd om territoriale controle over de vreemde be-

volking te krijgen, vanaf het ogenblik dat de aandacht werd getrokken op de concentratie van groepen migranten in bepaalde wijken. Het begrip 'tolerantiedrempel' werd daarbij gehanteerd als de indikator voor de noodzaak om in te grijpen. Deze 'maatstaf' is totaal uit de lucht gegrepen en ingrijpen kan, zoals eerder gesteld, de problemen niet oplossen, wel ze verdoezelen.

Er is natuurlijk de fameuze wet Gol. Die gaf de gemeenten de kans een aanvraag te doen niet langer nieuwe inwijkelingen van vreemde nationaliteit in de gemeente te moeten inschrijven. De groep die hierdoor

wordt getroffen zijn hoofdzakelijk politieke vluchtelingen en ook die groep zal, mede door de wet van 14 juli 1987, in aantal beperkt blijven. De zes Brusselse gemeenten die van de maatregel gebruik maakten, Anderlecht, Schaarbeek, Sint-Joost, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis en Vorst, hebben hiermee geen werkelijke invloed op het concentratiefenomeen gekregen. Wel heeft de wet een aantal neveneffecten, die we niet over het hoofd mogen zien. Ze veroorzaakt onzekerheid bij de migranten die de juiste toedracht van de bepalingen niet kennen. Ze kan bovendien gemakkelijk beschouwd worden als een eerste stap naar een territoriaal controlebeleid dat de zwakste groepen het zwaarst in hun bewegingsvrijheid beperkt, zodat men het idee promoot dat concentratie van migranten en tenslotte ook migranten zelf ongewenst zijn. Tevens bevestigt de wet de fictie als zou er een tolerantiedrempel bestaan, alsof er bij een bepaald percentage vreemdelingen in een buurt problemen moeten ontstaan of de situatie er gevaarlijk zou zijn. Uiteindelijk doel van het inschrijvingsverbod is de bevolkingssamenstelling te veranderen. Nu blijkt dat het uitgavenbeleid van de Brusselse ge-

meenten tot een financiële crisis heeft geleid en dat de huidige bevolking steeds armer wordt, zijn alle middelen goed om de gemeenten onaantrekkelijk te maken voor migranten. Het niet ongeschikt of ongezonder verklaren van woningen kan een rem betekenen op de verhuis naar 'betere' wijken, het beperkt toelaten tot de sociale huisvesting, het sluiten van scholen, een samenscholingsverbod in de ramadan, ... evenveel maatregelen die een vreemdeling-onvriendelijk klimaat creëren in de gemeente.

Vroeger al merkte Bareel op dat concentratie niet als probleem nummer één mag worden beschouwd. Een spreidingspolitiek werkt probleemversluitend en zal de integratie niet bevorderen (Bareel 21/22). Het grote probleem is de socio-ekonomische positie van de migrant. Wil men enige vat krijgen op deze problematiek dan dringt zich in de eerste plaats een gewestelijk huisvestingsbeleid op. Sociale voorzieningen en infrastructuur moeten worden aangepast aan de bewoners. De terugkeer naar de stad van meer begoede Belgen kan een stap in de goede richting zijn, op voorwaarde dat deze groep dan niet alle gemeentelijke inspanningen voor zichzelf gaat opeisen. Voor de mi-

granten zelf is verblijfszekerheid een absolute voorwaarde, willen ze meer interesse gaan betonen voor een gelijke woning en woonomgeving. De vraag naar de greep die men kan krijgen op de huisvestingsmarkt en naar de politieke wil om voor de vreemdelingen een rechtmatige plaats in de grootstad te voorzien, blijft echter open.

° G. Den Dooven, Evolutie van de ruimtelijke spreiding van de vreemdelingen in Brussel-Hoofdstad tussen 1970 en 1981, eindverh. K.U.Leuven, 1986.

° C. Kesteloot, De spreiding van de vreemdelingenbevolking, in Integratiebeleid Buitenlandse Minderheden, Witboek, Brussel, 1986, blz. 64 - 77.

C. Kesteloot, Concentration d'étrangers et politique urbaine à Bruxelles, in Revue Européenne, vol 2, nr 3, dec 1986.

Nota voor het overlegcomité van het kabinet van de Minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen, Brussel, 1987.

Socio-ekonomische identiteitskaart van Brussel, A.C.V., 1988.

J. Ramakers, Brussel en zijn migrantenbeleid, in Sociaal 1988/2.

ZOEKEN NAAR EEN GEINTEGREERDE AANPAK EN SAMENSpraak TUSSEN DE INITIATIEVEN

De traditionele migrantenvrouw is - meer dan de westerse moeder - de spilfiguur binnen het gezin: als opvoedster en overdraagster van cultuur. In de Belgische samenleving is ze vrijwel onzichtbaar. Het maatschappelijk gebeuren gaat langs haar heen. Vanuit een integratie-idee(aal) willen goede zielen de migrantenvrouw uit haar isolement halen. Voor haar zelf én voor haar kinderen. Zo ontstonden in de loop van de jaren zeventig de migrantenvrouwenwerkingen.

Een deel van die werkingen ontstonden binnen het verenigingsleven of op school. Ze werden rechtgehouden door de inzet van vrijwilligsters. Andere groeiden uit het buurtwerk in de steden, waar migrantenkonzentraties samenvallen met kansarme buurten. Binnen de migrantenwerking werden voor de vrouwen aparte activiteiten georganiseerd. Een kulturele noodzaak. Werken op een kleinschalig niveau was even essentieel. Met vertrouwenspersonen en een eigen infrastructuur staat of valt de werking.

In beide gevallen ontstonden dergelijke werkingen in wijken waar veel migranten wonen, was het een opdracht die men zich stelde in een organisatie (waardoor een minimum aan infrastructuur voorhanden was) en zagen vrouwelijke beroepskrachten het belang in van de rol van de migrantenvrouw in het integratieproces. Met hun activiteiten probeerden ze in te spelen op concrete vragen en noden: naailessen, taallessen, alfabetisatie, informatienamiddagen, uitwisselingsactiviteiten met Vlaamse vrouwen, ...

Naar een geïntegreerde aanpak

Een ruim aanbod treffen we in vrijwel alle vrouwenwerkingen aan. Als aanknopingspunten worden vooral de dagdagelijkse realiteit, de sociale context en relaties tussen vrouwen

gebruikt. Bijdragen tot de *persoonlijke ontplooiing* worden geleverd door alfabetisatie, individuele hulpverlening en bijstand, het aanleren van praktische vaardigheden. Activiteiten als Nederlands taalonderwijs en maatschappelijke vorming kunnen bijdragen tot de verbetering van de positie van de migrantenvrouw. Als verzorgster van man en kinderen heeft ze belang bij het volgen van concrete programma's op het vlak van gezondheidszorg en onderwijs. Door te werken in groep wordt aansluiting gezocht met het sociale netwerk waartoe migrantenvrouwen behoren. Eigen problemen worden zo als gemeenschappelijke problemen ervaren. Dat is een belangrijke stap naar identiteitsvorming, naar inzicht in de positie van de vrouw in gezin en samenleving. Tenslotte worden ook contacten met Vlaamse vrouwen gestimuleerd. Vrouwen vinden elkaar rond gemeenschappelijke ervaringen en interesses. Dit bevordert wederzijds begrip en akseptatie. We denken hierbij aan kultuuruitwisselingen, samenwerking met Vlaamse vrouwenorganisaties, lessen Nederlands, enz.

Migrantenvrouwenwerkingen willen de positie van de migrantenvrouw in haar eigen cultuur en haar positie in de westerse maatschappij verstevigen, en de verbanden tussen de twee laten groeien. Je zou kunnen

stellen dat wat aanwezig is in de gehele kulturele sektor in Vlaanderen (onderwijs, vorming, opbouwwerk, welzijnswerk, vrijetijdssektor) in een mini-model toegepast wordt voor een specifieke doelgroep: de migrantenvrouwen.

Dit betekent dat er verschillende werkvormen en methodieken gehanteerd worden: individuele hulpverlening, vrijetijdsbesteding, projectwerk, ... Vooral deze laatste werkvorm verdient aandacht. Steeds meer vrouwenwerkingen kiezen voor deze werkvorm, omdat zij alle andere kan omvatten. Op die manier worden de verschillende activiteiten van een werking op elkaar afgestemd.

Intensieve werking, gebaseerd op vertrouwen

Om migrantenvrouwen te bereiken is een erg intensieve werking noodzakelijk, waarbij vertrouwen van uiterst groot belang is. Dat vertrouwen te krijgen en te behouden kan pas als er continuïteit is in de begeleiding, als migrantenvrouwen zelf mee organiseren en als er een aparte infrastructuur is.

+ Begeleiding

Via veelvuldige huisbezoeken moet zowel het vertrouwen van de man als dat van de vrouw gewonnen worden. Dan pas kan de vrouw gemotiveerd worden om aan de werking deel te nemen. Omdat migranten de werking in eerste instantie vereenzelvigen met bepaalde personen, is continuïteit een eerste vereiste. Tijdelijke statuten bij beroepskrachten en een groot verloop bij de (noodzakelijke) vrijwilligers zijn nochtans eerder regel

dan uitzondering. Op termijn breekt dit het vertrouwen en de werking zelf af. Het belemmert niet alleen de activiteiten met vrouwen maar ook het vertegenwoordigend werk, de contacten met de overheid en allerlei diensten en organisaties.

+ Participatie

Bij de organisatie en de uitwerking van het aanbod is de medewerking van migrantenvrouwen op verschillende niveaus essentieel, hetzij als beroepskracht, hetzij als vrijwilligster of als deelnemster. Haar inbreng is zo onontbeerlijk

- omdat zij bewust of onbewust de werking afstemt op de kulturele eigenheid van de deelnemers
- omdat zij tot een sociaal netwerk behoort waar Vlaamse medewerkers niet in zijn opgenomen en niet op eenzelfde manier toegang toe hebben
- omdat het een garantie is voor een goed verloop van de activiteiten
- en omdat de migrantenvrouw zelf een emancipatie- en integratieproces meemaakt en haar ervaringen kan overbrengen naar de andere vrouwen in de werking.

De aanwerving van een migrantenvrouw als beroepskracht is voor veel vrouwenwerkingen een eerste stap in de richting van participatie. Deze medewerkster moet het vertrouwen genieten van de migrantenbevolking en moet tevens beschikken over de nodige deskundigheid. Door het gebrek aan een gepaste opleiding voor migranten in het socio-kultureel werk is het vooralsnog bijna onmogelijk migrantenvrouwen coördinerende functies te geven. Opleiding binnen het werkteerrein zelf is dus geboden.

+ Aparte infrastructuur

De uitbouw van migrantenvrouwenwerkingen hangt in zeer grote mate af van het ter beschikking hebben van eigen lokalen. Om praktische redenen (een diversiteit aan activiteiten die elk eigen materiaal en een eigen ruimte behoeven) en om kulturele redenen (de strikte scheiding van mannen- en vrouwenwereld is voor het merendeel van de islamitische vrouwen een voorwaarde tot deelname), kan de vrouwenwerking slechts volledig tot ontwikkeling komen als die eigen infrastructuur er is.

Overlegstructuur

Het kernprobleem waardoor werkingen stagneren, is vaak dat een duidelijke profilering en een verdere uitbouw van de werking er niet komen bij gebrek aan middelen. De specifieke aanpak - eigen infrastructuur, deskundige begeleiding - die men voorstaat, blijkt dikwijls niet realiseerbaar. Om voor dergelijke problemen naar oplossingen te zoeken, is het noodzakelijk het plaatselijk niveau te overstijgen en tot samenwerking en overleg te komen. Sinds 1984 bestaat het *Permanent Overleg Migrantenvrouwenwerkingen* (P.O.M.).

In dat jaar raadpleegde de Hoge Raad voor Migrantenvrouwen de migrantenvrouwenwerkingen met de vraag een adviesnota over het migrantenbeleid van het Ministerie van Gezin en Welzijnzorg op te stellen. De Provinciale Dienst voor Onthaal Gastarbeiders van Limburg neemt het initiatief, roept alle vrouwenwerkingen samen en verzorgt de eindredactie van de nota. In 1985 wordt dit initiatief overgenomen door de Werkgroep Overleg Migrantenvrouwen van Antwerpen (W.O.M.) en het Permanent Overleg Migrantenvrouwen ziet het licht. De belangrijkste aandachtspunten zijn de belangenbehartiging t.o.v. de overheid, een duidelijke profilering

van de werking, het organiseren van het overleg en kadervorming.

Bij de overheid pleit het P.O.M. voor de erkenning van het specifieke karakter van een migrantenvrouwenwerking. Dat betekent dat er personeel kan betaald worden, dat de continuïteit van de werkingen verzekerd wordt (statuten!) en dat er een aparte infrastructuur komt. Het P.O.M. benadrukt daarbij het belang van plaatselijk werk.

De dialoog met het Ministerie van Gezin en Welzijnzorg resulteerde in de subsidiëring van een aantal initiatieven in 1986 en de invoering van een begrotingspost 'Migrantenvrouwenwerkingen' (2 miljoen in 1987; 3,5 miljoen voor 1988). In samenwerking met de administratie van Gezin en Welzijnzorg wordt momenteel aan een subsidiereglement gewerkt.

Samenstelling

In het P.O.M. zijn de vrouwenwerkingen uit de vijf Vlaamse provincies vertegenwoordigd (Limburg en Antwerpen hebben overigens ook een regionale overlegstructuur).

Meer informatie: Permanent Overleg Migrantenvrouwenwerkingen, p/a Thonissenlaan 19 - 3500 Hasselt. Tel. 011/22.29.86.

Migrantenvrouwen zijn sleutelfiguren in het integratieproces. Vanuit hun status hebben zij de macht bepaalde zaken te bestendigen of te veranderen. Werken aan de situatie van migrantenvrouwen is werken aan samenleven in verstandhouding en werken aan een verandering inzake opvoeding en zelfverantwoordelijkheid (1). Initiatieven met migrantenvrouwen proberen hier inderdaad op in te spelen, onder andere door het creëren van een ontmoetingskader, het organiseren van taallessen, het ontwikkelen van een werking rond gezondheid, rond opvoedingsproblemen, rond samenlevingsconflik-

ten. Ook binnen het opbouwwerk worden projecten voor migrantenvrouwen opgezet. In 1988 zijn er dat 7 op een totaal van 162 (2).

De laatste tijd werd zowel in opbouwwerkmiddelen als in de migrantenwerkingen de vraag gesteld welke specifieke bijdrage het opbouwwerk kan leveren aan de verbetering van de situatie van migrantenvrouwen. Viboso nam de handschoen op en organiseerde op 20 januari een studiedag in het Cultureel Centrum te Genk. De belangstelling was groot. In dit artikel geven we een echo van wat de deelnemers op die dag bezig hield (3).

Opbouwwerkprojecten met MIGRANTENVROUWEN

Opbouwwerk is een specifieke werkvorm. Met projecten als werkmodel wordt er gewerkt aan concrete maatschappelijke problemen. Op een systematische, wel-doordachte wijze en rekening houdend met beschikbare middelen en mogelijkheden, wordt gedurende een bepaalde periode met de doelgroep samengewerkt om zo concrete resultaten te bereiken.

Wanneer we deze definitie toepassen op het werken met migrantenvrouwen dan stellen we vast dat er mogelijkheden, maar ook moeilijkheden zijn. In het opbouwwerk moet rekening worden gehouden met een aan-

tal methodische aspecten, die algemeen gelden voor het werken met migrantenvrouwen. We staan stil bij drie aspecten: *doeloriëntatie, doelgroepgerichtheid en strategie.*

Een dubbel doel

Elk opbouwwerkproject heeft een dubbele doeloriëntering. Men wil concrete problemen oplossen én een proces van edukatie en organisatie bestendigen. Werken met migrantenvrouwen veronderstelt dat er veel aandacht gaat naar het werken op langere termijn. Een belangrijke voorwaarde is het uitbouwen van een ver-

trouwensrelatie. Ook bij de man en de familie dient dit vertrouwen aanwezig te zijn. Ruimte voor informele, persoonlijke kontakten is een ander belangrijk aspect om probleemgericht met migrantenvrouwen te werken. Er moet aandacht zijn voor sfeer en gezelligheid, maar ook voor relatieopbouw en onderlinge betrokkenheid. Vaak ook zijn het opzetten van rolgebonden activiteiten of lage drempelactiviteiten (naailessen, kooknamiddagen) noodzakelijk als opstap voor migrantenvrouwen. Opbouwwerkers pleiten voor deze 'lange-termijn-visie', ook al zijn de activiteiten arbeidsintensief en laten resultaten langer op zich wachten.

Hetgeen het opbouwwerk doet in het werken met migrantenvrouwen is slechts een deel van wat in Vlaanderen bestaat aan dergelijke werkingen. Begin de jaren '70 werden vrouwenwerkingen opgezet vanuit de migrantenorganisaties zelf, vanuit diverse kategoriale instanties of begeleidingsdiensten en vanuit buurthuizen. Begin de jaren '80 ontstonden er ook meisjeswerkingen. In sommige gevallen vallen die samen met de migrantenvrouwenwerkingen, in andere gevallen zijn ze te situeren binnen de jeugthuizen.

Opbouwwerkprojecten in 1988

RISO	Aantal projecten	Aantal migrantenprojecten	Migrantenvrouwenprojecten
Riso Antwerpen	37	4 (11 %)	2
Priso Antwerpen	10	2 (20 %)	-
Riso Brussel	14	4 (28 %)	-
Riso Vlaams-Brabant	23	-	-
Riso Oost-Vlaanderen	15	2 (13 %)	1
Riso West-Vlaanderen	17	2 (12 %)	-
Loos (limburg)	46	8 (17 %)	4
	162	22 (13,5 %)	7 (4,5 %)

Een tweede doel dat men in elk opbouwwerkproject beoogt, zijn concrete resultaten bij de aanpak van concrete problemen.

De probleemoplossing moet tot stand komen samen met de migrantenvrouwen. Het is gemakkelijker tot een oplossing te komen die enkel en alleen gedragen wordt door de opbouwwerker. Zo'n opstelling ruikt echter naar betutteling en de gevonden oplossing zou wel eens ver af kunnen staan van de reële behoeften van migrantenvrouwen. Daarom moet de migrantenvrouw haar probleem zelf formuleren. Dat is geen eenvoudige zaak. De opbouwwerker zal alle kanalen moeten benutten om de echte behoeften van migrantenvrouwen te ontdekken en zal er moeten over waken niet in hun plaats de problemen te formuleren. Een oplossing moet tevens binnen het bereik blijven. Daarom pleit men voor de aanpak van kleinschalige problemen, dicht bij huis, waar er bovendien meer mogelijkheden zijn de vrouwen zelf bij de oplossing van hun problemen te betrekken.

Regelmatig horen we zeggen dat met migrantenvrouwen alleen rond rolgebonden problemen gewerkt kan worden (de opvoeding van de kinderen, gezondheid, isolement). De praktijk wijst echter uit dat ook andere problemen, die eerder tot het terrein van de man behoren, kunnen worden aangepakt (werkloosheid, tewerkstelling, huisvesting). Vermits migrantenvrouwen niet gewend zijn in de publieke sfeer te treden, zal het opbouwwerk hiermee omzichtig moeten omspringen. Via een goedgekozen methodische aanpak kan geleidelijk de overstap van privé-sfeer (het onder elkaar zijn, praten, samen activiteiten doen ...) naar publieke sfeer gemaakt worden (kontakten leggen, een gesprek hebben met de schepen ...).

Een doordachte werking met de doelgroep

Naar wie richt het project zich? Vormen migrantenvrouwen de doelgroep of vormen ze een deel van de doelgroep, naast migrantenmannen, Belgische vrouwen, enz.? Migrantenvrouwen zijn een zeer heterogene groep. Er zal zeker een onderscheid moeten gemaakt worden tussen nationaliteiten, tussen eerste en tweede generatie, tussen vrouwen afkomstig van het platteland of uit de stad.

Het is belangrijk dat er ter plaatse een actieve kern kan gevormd worden, een dynamische groep vrouwen die bereid zijn een aantal organisatie-taken op zich te nemen en die mee kunnen instaan voor de concrete uitwerking van het project. Deze groep moet ook sterk genoeg zijn om op lange termijn de samenwerking met oplossingsinstanties aan te kunnen. Het zicht krijgen op relatienetwerken en het werken met sleutelfiguren is een ander belangrijk aandachtspunt voor de opbouwwerker. Oudere vrou-

wen, vertrouwensfiguren, schoonmoeders zijn personen die het contact met migrantenvrouwen tot stand kunnen brengen en hen ertoe kunnen aanzetten om mee te werken. Gezien de heterogeniteit van de groep is gedifferentieerd werken een noodzaak.

Ontmoeting en samenwerking

Ieder opbouwwerkproject moet, afhankelijk van doel en concrete situatie, een specifieke strategie uitwerken. Voor het werk met migrantenvrouwen is in eerste instantie de ontmoetingsfunctie belangrijk. Er moet mogelijkheid zijn tot contact. Verschillende organisaties of instanties kunnen deze functie op zich ne-

men. Eens die kontakten gelegd, dringt een vaste ontmoetingsplaats zich op. Dat schept vertrouwen en bevordert de duidelijkheid: vrouwen weten wanneer ze daar terecht kunnen, wie ze er zullen ontmoeten en wat er gebeurt. Die ontmoetingsplaats is niet noodzakelijk een buurthuis of een vrouwen centrum. Het is goed denkbaar dat de raadgevingen *Kind en Gezin*, waar migrantenvrouwen op geregelde tijdstippen samenkomen, zo'n ontmoetingsplaats wordt. Ook traditionele vrouwenverenigingen zoals KAV en SVV kunnen, in de mate dat zij migrantenvrouwen onder hun leden hebben, fungeren als een ontmoetingsplaats voor een wijk (de ervaring leert immers dat men nooit de vrouwen uit heel de stad bereikt).

Zo'n ontmoetingsplaats kan een nuttige uitvalsbasis zijn voor opbouwprojecten, via welke concrete problemen van migrantenvrouwen aangepakt worden. Projecten vallen immers niet uit de lucht. Er is een voedingsbodem nodig. In sommige gevallen kan het tot de taak van het opbouwwerk behoren om zelf een ontmoetingsplaats op te zetten. Hier stelt zich echter het probleem van verzelfstandiging. Uit de definitie bleek dat opbouwprojecten steeds een tijdelijk karakter hebben. Dat betekent dat het opbouwwerk zo'n ontmoetingsplaats niet kan blijven runnen. Op een bepaald ogenblik zal dit moeten gebeuren door een zelfstandige groep, die zich in de loop van het project gevormd heeft, of moet beroep gedaan worden op andere instanties om deze taak over te nemen. Uiteraard kan de opbouwwerker, onder de vorm van projectopvolging, in beperkte mate ondersteuning geven. Dat dit in de praktijk niet zo eenvoudig verloopt als hier gesteld wordt, is duidelijk. Sommigen stellen zich terecht de vraag of in de projecten niet wat soepelheid aan de dag moet gelegd worden, zonder daarom te vervallen in een project zonder einde.

Uit vorig betoog is wellicht reeds duidelijk geworden dat een goede samenwerking tussen opbouwwerk en andere instanties en voorzieningen een noodzaak is. Samenwerken

is niet eenvoudig. De openheid van sommige diensten en voorzieningen voor migrantenvrouwen laat vaak te wensen over. Bestaande diensten die wel open staan voor deze groep, kunnen soms omwille van materiële omstandigheden (bv. personeelstekort) niet ingaan op de behoeften van migrantenvrouwen (bv. basiseducatie). Soms levert het opbouwwerk zelf te weinig inspanningen om de schaarse kanalen maximaal te benutten en creatief naar nieuwe mogelijkheden en aanknopingspunten te zoeken. Er moeten echter blijvende pogingen gedaan worden om samenwerkingsverbanden op te zetten. Het opbouwwerk mag zich niet beperken tot een bufferfunctie, een tolk tussen migrantenvrouwen en organisaties. Het moet beiden met elkaar in contact brengen en kan nieuwe structuren creëren.

Opbouwwerkprojecten met migrantenvrouwen staan eigenlijk nog in de kinderschoenen. Dat is trouwens ook het geval voor de migrantenvrouwenwerkingen in het algemeen. De beperkte mogelijkheden die het beleid geeft, zijn daar niet vreemd aan. Ondanks deze precaire situatie worden er te velde verwoede pogingen ondernomen om experimenten op te zetten.

copyright Bewogen Fotografen

ten, methodieken te ontwikkelen, samenwerkingsverbanden te creëren, oplossingen na te streven. De migrantenvrouwenwerking, zowel in het opbouwwerk als elders, heeft dringend nood aan een verdere uitwerking van goede voorbeelden. Daarom moeten er kansen gegeven worden om experimenten op te zetten. De hoogste tijd dus dat zowel de nationale overheid als plaatselijke overheden initiatieven nemen rond een probleem waarvoor zij mee verantwoordelijk zijn.

Rita L'Enfant

- (1) CBW/RISO Antwerpen, Stedelijk migrantenbeleid 1988, febr. '88.
- (2) De meeste opbouwwerkprojecten met migrantenvrouwen werken rond ontmoetingsfunctie en vorming. Verder zijn er projecten rond werkloosheid, samenlevingsconflicten en opvoedingsproblematiek.
- (3) Onlangs verscheen het document "Opbouwwerk met migrantenvrouwen", waarin een uitgebreid verslag van de studiedag is opgenomen. Bestellen kan bij Viboso, Handelskaai 18, 1000 Brussel.

Tahar Ben Jelloen

Een publieke schrijver

Op 16 november kreeg Tahar Ben Jelloen voor zijn nieuwste roman "La nuit sacrée" de Prix Goncourt 1987. Dit is zonet de meest prestigieuze, dan toch zeker de meest begeerde Franse literaire onderscheiding. Toen ik dat vol enthousiasme aan een collega vertelde, kreeg ik als antwoord de ontgoochelende wedervraag: "Wie is Tahar Ben Jelloen? Hoor ik hem te kennen?"

Een onverwachte Goncourtwinnaar?

Eigenlijk mocht die reactie mij niet zo verwonderen. Immers, hoewel Ben Jelloen in Frankrijk een echte *émigré* is, niet enkel om zijn literaire verdiensten, maar ook om zijn psychologische studies over gastarbeiders, zijn houding tegenover het racisme en het Palestijnse probleem en zijn journalistiek werk voor *Le Monde*, is het in de Nederlandstalige pers vrij rustig geweest rond zijn persoon. Zo vind ik het bijvoorbeeld kenschetsend dat E. Benoot in *De Standaard* schreef dat hij een week voor de uitreiking van de prijs nog in Parijs was geweest en alle werken die voor de Goncourt prijs in aanmerking kwamen, had meegebracht behalve ... inderdaad *La nuit sacrée*.

Misschien heeft het Tahar Ben Jelloen parten gespeeld dat zijn werk in het Nederlands wordt uitgegeven door Novib/Het Wereldvenster, in een reeks waarvoor men in literaire kringen — soms ten onrechte — wel eens zijn neus ophaalt. Een uitzondering hierop is "Moha de Gek, Moha de Wijze", verschenen in 1976, vertaald in '83 en uitgegeven bij Soethoudt. Door allerlei tribulaties binnen de uitgeverij is de kans echter klein dat dit boek opnieuw kan worden uitgegeven.

In tegenstelling tot wat je in de Vlaamse pers kon lezen, was het in Frankrijk helemaal geen verrassing dat Tahar Ben Jelloen de Goncourt kreeg. Ben Jelloen is immers een zeer verdienstelijk auteur en zijn roman uit '85

"L'enfant de sable" was niet alleen een alom geprezen, maar ook een goed verkocht boek. En toen men in literair Parijs wist dat Ben Jelloen verder werkte aan wat volgens hem een dieptiek moest worden, wist men waar aan men zich verwachten kon. Ook andere factoren spelen bij de toekenning van zo'n prijs mee, zo ondermeer het feit dat *Le Seuil*, de uitgeverij van Tahar Ben Jelloen, de laatste 10 jaar geen prijswinnaar meer had gehad en bijgevolg aan de beurt was. Bij *Le Seuil* zelf had men nog andere kandidaten die in aanmerking kwamen, maar daar heeft men alles op alles gezet — door o.m. tijdstip van uitgave en promotie — opdat het Ben Jelloen zou worden.

Reacties

Bij de commentaren in de Franse pers werd vooral de nadruk gelegd op de symbolische waarde van deze prijs-toekenning. Niet alleen is het slechts de zevende keer dat deze prijs, die sedert 1903 wordt uitgereikt, naar een niet-Fransman gaat, maar bovendien is het de eerste keer dat een Noord-Afrikaan hem in ontvangst mocht nemen. Dat iedereen dit maar al te goed beseft, kon ook al worden afgeleid uit de eerste reacties, onmiddellijk na de prijsuitreiking. Zo schreef president Mitterand in zijn gelukstelegram aan de laureaat: "Deze prijs heeft een symbolische waarde. Niet alleen betekent deze prijs de erkenning van het werk van een groot auteur, maar het is ook een blijk van hul-

de aan de universaliteit van het Frans, zoals die door hem tot uitdrukking is gebracht." Deze mening wordt ook gedeeld door de vorige Franse Minister van Cultuur en Communicatie Léotard. J.-L. Le Pen, leider van het Front National, verklaarde helemaal geen moeite te hebben met de toekenning van de prijs, omdat het tenslotte over een Frans auteur gaat, zelfs al is het een buitenlander. Ook in Marokko is men erg opgetogen. Volgens de dichter *Kharedinne* toont deze toekenning eindelijk de inbreng van Noord-Afrikanen in de Franse literatuur.

Tahar Ben Jelloen en het Frans

Toch kan je Ben Jelloen moeilijk een eksponent van frankofonie noemen. Waarom hij dan in het Frans schrijft? Uit de laatste interviews blijkt dat hij

Tahar Ben Jelloun
Gastvrijheid

Ambo Novib

wat geïrriteerd geraakt door deze vraag die hem alsmat wordt gesteld en kaatste hij de bal terug door te zeggen dat enkel aan Noordafrikanen dergelijke vragen gesteld worden. In een vroeger interview, verschenen in *Buitenlanders Bulletin*, geeft hij wel een reden aan: omdat het Arabisch de heilige taal van de Koran is, kan hij er niet toe komen in deze taal kritische of harde dingen te schrijven over zijn land en zijn volk. Bovendien behoort Ben Jelloen, die in '44 in Fes werd geboren, tot die generatie kinderen die — naar eigen zeggen — 's ochtends les kregen in het Frans en 's middags in het Arabisch en waarvan eigenlijk geen van beide hun moedertaal kan worden genoemd. In een interview in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel naar aanleiding van zijn prijs, eist hij zonder meer de vrijheid op om te schrijven in de taal die hij zelf verkiest. Volgens hem is *monolingualisme* een vorm van analfabetisme. Zelf is hij dan ook een hevige voorstander van een '*polygamie des langues*'. Uiteindelijk doet het er weinig toe in welke taal hij schrijft: hij schrijft immers met zijn moedertaal, ook al is het in een andere taal.

L'écrivain public

In zijn reactie op de Prix Goncourt in *Le Monde* van 27/11/87, die trouwens de titel *La plaquette du chocolat* draagt, vertelt Tahar Ben Jelloen volgende ontroerende anekdote: in september was hij op een bus in Parijs een Noordafrikaan tegengekomen die hem al lachend had gevraagd of hij 'hem' dit jaar ging krijgen. Het duurde een tijdje vooraleer Ben Jelloen doorhad dat het over de Prix Goncourt ging. De man, die hoogstwaarschijnlijk lezen noch schrijven kon, haalde niettemin *La nuit sacrée* uit zijn tas. Ben Jelloen moest signeren, waarna hij een stuk chocola kreeg ... Het gezicht van deze man is een van de eerste beelden die door zijn hoofd flitsen, wanneer hij verneemt dat hij de prijs heeft gekregen.

Deze anekdote zegt veel over hoe Tahar Ben Jelloen zijn schrijverschap ziet. Uiteraard is het feit een schrijver te zijn in een land met zoveel analfabeten erg paradoxiaal, maar het ver-

groot ook zijn verantwoordelijkheid. Zelf zegt hij hierover dat de gedachte dat er nog zoveel ongeletterden in zijn land zijn, hem kwetsen én uitdagen om vooral 'mooie' verhalen over Marokko te schrijven. Hij doet dit in de hoop dat de kinderen hem wel zullen kunnen lezen en het zullen verder vertellen aan hun ouders. Tegelijkertijd echter weet hij dit alles ook te relativiseren en beaamt hij de uitspraak van Sartre die zei dat een boek niet belangrijk is, wanneer je weet dat een kind sterft van honger. Toch voegt hij eraan toe: "*écrire est un luxe, pas écrire un crime*". Schrijven, of het nu poëzie dan wel romans of journalistieke artikels zijn, betekent voor hem een politieke daad. Eigenlijk voelt Tahar Ben Jelloen zich een publieke schrijver, dit is iemand die tegen betaling de emoties en verlangens van ongeletterde landgenoten verwoordt. Dit motief komt trouwens ook in *La nuit sacrée* voor: op het einde van het boek, wanneer *Zahra-Ahmed* in de gevangenis zit, fungeert zij als publieke schrijfster voor haar medegevangenen en pas dan aksepteert zij haar lotsbestemming. Ook eerder in het boek is het thema van het geletterd-zijn aan bod gekomen: zo wordt zij door l'Assise opgenomen in haar huis, ondermeer omdat zij voor haar blinde broer, de *Consul*, zou kunnen voorlezen. L'Assise die analfabeet is, heeft in het verleden steeds geveinsd dat ze kon lezen, maar in werkelijkheid alle verhalen zelf bedacht. Nu is echter haar fantasie uitgeput.

Het is opvallend dat Ben Jelloen zich niet opwerpt als origineel schrijver, maar als notulist van verhalen die gemeengoed zijn of ontstaan uit een *rumeur populaire*. Het is dus begrijpelijk dat in zijn romans *Moha de Gek*, *Moha de Wijze*, *Gebied voor een Afwezige* en *L'enfant de sable* eenzelfde motief terugkomt, de *verteller*, en dat de vertelstijl die hij hanteert, ons doet denken aan de bijbel en aan de 'sprookjes van duizend-en-één-nacht'.

Ben Jelloen: "émigré de luxe"

Lange tijd heb ik gemeend dat Tahar Ben Jelloen het bewijs bij uitstek is

dat de migrantenliteratuur in West-Europa tot een volledige ontplooiing is gekomen. Ik moet echter bekennen dat ik er volkomen naast zat. Hoewel Ben Jelloen zich 'un émigré de luxe, mais un émigré quand même' noemt, is hij geen migrantenauteur. Daarvoor zit hij als journalist bij *Le Monde* in een te geprivilegieerde situatie. Bovendien kwam hij niet naar Frankrijk om als ontheemde zonder persoonlijke identiteit zichzelf te 'verkopen' zoals zoveel anderen uit de Maghreb, maar als veelbelovend doctorandus in de sociale psychiatrie. Men doet trouwens onrecht aan de jonge migrantenliteratoren door hen te vergelijken met iemand die op zo'n eenzame hoogte staat.

Revelerend was in dit opzicht zijn essay *Gastvrijheid*. Daarin zegt hij uitdrukkelijk dat we waarschijnlijk nog verscheidene jaren zullen moeten wachten voor we weten of we getuige zijn van het ontstaan van een nieuwe cultuur. Hij haalt de veelgehoorde uitspraak aan over jongeren als zouden ze verscheurd zijn tussen twee culturen. Maar, zo gaat hij verder, dat impliceert dat je beide culturen bezit en een keuze kunt maken. Bij de Noordafrikaanse migranten is dat echter niet het geval. Zowel van de ene cultuur als van de andere bezitten ze slechts flarden. Immers, de Arabische cultuur is er één van herinneringen, waaruit enkel een verarmde subcultuur met weinig toekomst kan ontstaan en van de Westeuropese cultuur kennen ze enkel een versimpeling, een karikatuur, zoals die hun door een vijandige wereld is bijgebracht.

Wat Tahar Ben Jelloen zelf betreft, hij is de intellectueel die over en weer kan pendelen tussen Marokko en Frankrijk. In het interview in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel wees hij er trouwens nadrukkelijk op dat hij geen banneling is, maar geregeld naar Marokko terugkeert, onder meer om niet geïsoleerd te geraken. Waarom hij dan toch in Frankrijk blijft wonen? Het toenemend racisme jegens zijn landgenoten laat hem niet onberoerd, en hij wordt het stilaan beu 'de Arabier van dienst' te moeten zijn die men zonder risico over alles en nog wat kan ondervragen en waarmee men zijn geweten sust. Misschien koestert hij voor Marokko ge-

voelens die analoog zijn aan die van de joodse bioloog-dichter *Leo Vroman* tegenover Nederland? Vroman, die naar de Verenigde Staten uitweek toen de tweede wereldoorlog uitbrak, bleef er wonen en van hem is de beroemde uitspraak: *Liever heimwee dan Holland*.

Waarschijnlijk ligt het bij Tahar Ben Jelloen veel politieker. In het laatste hoofdstuk van *Gastvrijheid* stelt hij zelf de vraag waarom hij in Frankrijk blijft. Een duidelijk antwoord krijg je niet, wel geeft hij aan dat de vrijheid in West-Europa nog altijd groter is dan in om het even welk derde-wereld-land.

In de traditie van de nieuwe, post-koloniale Maghrebijnse literatuur

Door onze onbekendheid met de Noordafrikaanse literatuur zijn we geneigd om Tahar Ben Jelloen als *einzelgänger* te beschouwen. Ook dit is onterecht. Zijn voortrekkersrol als schrijver moet worden gesitueerd binnen de traditie van de jonge fran-

binnen de traditie van de jonge frans-talige post-koloniale Maghrebijnse literatuur.

Dat Ben Jelloen zich zelf ook in die traditie ziet, bewijst zijn reactie op de Goncourtprijs, waarin hij *Kateb Yacine*, *Driss Chraïbi* en *Mohammed Dib* zijn voorgangers noemt. Volgens hem verdienen ze de prijs, veeleer dan hijzelf. Yacine en Chraïbi zijn romanciers die reeds in de jaren '50 furor maakten in Marokko. Lange tijd waren de romans van Chraïbi, waarin hij revolteert tegen het protektoraat, de sociale ongelijkheid en het politieke, kulturele en sociale immobilisme in Marokko zelfs verboden lectuur! Mohammed Dib is van Algerijnse origine en laat zich voornamelijk in met de konfrontatie van de Maghreb met Europa.

Wat hun opvattingen betreft, leunen ze alle drie sterk aan bij (of zijn het voorlopers van?) de groep rond het literaire tijdschrift *Souffles*, dat werd opgericht in 1966. Deze groep schrijvers, waartoe ook Ben Jelloen behoort, poogt af te rekenen met een koloniaal verleden zonder de wester-

se verworvenheden te niet te doen. Kenmerkend voor alle auteurs van deze beweging is dan ook hun eruditie op het vlak van de Westeuropese filosofie en cultuur. Deze groep heeft uitgesproken meningen over het belang van de literatuur voor de nationale cultuur, het schrijverschap, het gebruik van het Frans (volgens hen 'provisoire' en 'terroriste'). Bovendien moet alles voortdurend in vraag gesteld worden. Door tegenstanders wordt het belang van *Souffles* gebatelliseerd. Nu Tahar Ben Jelloen de Goncourtprijs gewonnen heeft, is echter het tegendeel bewezen.

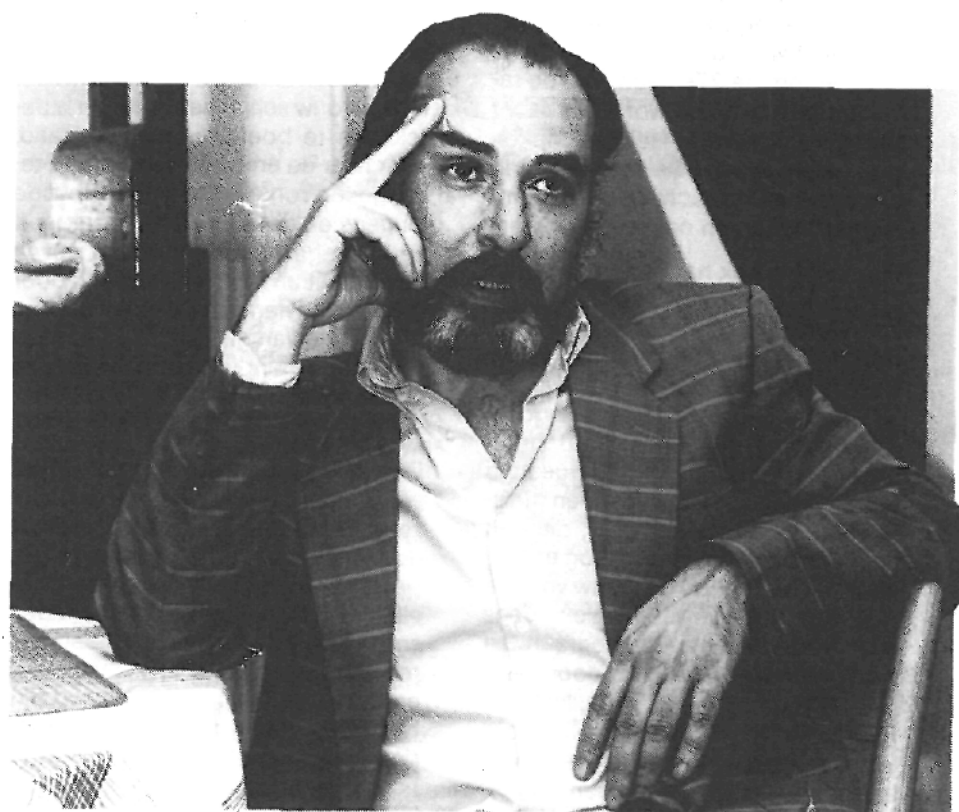
Bij wijze van uitgeleide ...

Bij de analyse van een literair werk wordt veelal rekening gehouden met de schrijver, het werk zelf en de lezer.

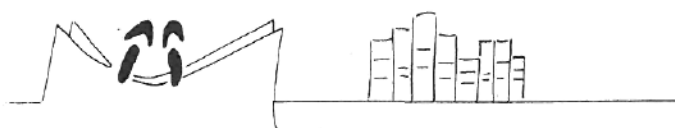
Met dit artikel heb ik getracht een bijdrage te leveren over Tahar Ben Jelloen als auteur. Het lezen en interpreteren van zijn werken zijn activiteiten

die ik niet voor mijn rekening kan nemen: dit komt de lezer zelf toe. Toch heb ik de vermetelheid de werken van Ben Jelloen nadrukkelijk aan te bevelen. Het zijn variaties op twee thema's: enerzijds het weinig fortuinlijke lot van de Noordafrikaanse migranten in Frankrijk, die gekonfronteerd worden met eenzaamheid, seksuele problemen, identiteitsverlies, racisme, ..., anderzijds Marokko zelf met zijn koloniaal verleden, zijn zoeken naar een eigen kulturele identiteit, zijn ambivalente houding tegenover vrouwen, zijn aderlating waarvoor het zelf verantwoordelijk is door het wegsturen van zovelen naar West-Europa, ... Zo gauw je bent beginnen lezen, zal het waarschijnlijk niet bij dat ene boek blijven. Mij is hetzelfde overkomen! Als gevolg hiervan zoek ik nu koortsachtig om de eerste roman van Tahar Ben Jelloen '*Harrouda*' te pakken te krijgen, en kijk ik vol verwachting uit naar zijn volgend boek.

Eliane Peytier

Uit *Buitenlanders Bulletin* - Tahar Ben Jelloen

Op 16 november vorig jaar werd de jaarlijkse *Goncourt* prijs, de hoogste literaire onderscheiding in Frankrijk, voor het eerst toegekend aan een Arabisch schrijver. De Marokkaanse auteur *Tahar ben Jelloun*, die sinds 1971 in Parijs woont, kreeg deze prijs voor zijn roman *"La nuit sacrée"*.

Dit boek dat me erg gefascineerd heeft, is misschien wel een beetje moeilijk als kennismaking met de Arabische roman, maar juist dat onbekende zet aan om moeite te doen, de moslimcultuur beter te leren kennen. Zogauw je het eerste hoofdstuk doorgeworsteld bent, word je trouwens beloond voor je inspanning en lees je de rest in één ruk uit.

"La nuit sacrée" van Tahar Ben Jelloun

De 'gewijde nacht', waaraan het boek zijn naam dankt, wordt in het tweede hoofdstuk ook "nacht van het noodlot, nacht van de onschuld, van de kindheid" genoemd, "de nacht waarin het Woord tot de moslimgemeenschap kwam". Dat doet je als westerling meteen denken aan Kerstnacht en zonder verdere kennis van de Marokkaanse cultuur stel je je dus een moslimequivalent van ons feest van de Openbaring voor. Heel ver zit je er niet naast want bij nadere informatie blijkt het om de 27e nacht van de ramadan te gaan. Dan wordt herdacht hoe de Profeet de Heilige Boeken ging halen. Tijdens die nacht blijft de moskee heel de nacht open en komt men er bidden en couscous offeren.

Die nacht is ook het vertrekpunt van het boek: een vrouw vertelt haar levensverhaal en centraal daarin staat de 'gewijde nacht' waarin haar vader sterft. Tijdens zijn doodstrijd reveleert hij aan zijn dochter dat ze een vrouw is, terwijl hij haar geïsoleerd heeft opgevoed als een man, teleurgesteld dat zijn negende kind weer een meisje bleek te zijn. Deze jeugd, die een aaneenschakeling van bedrog en leugens geweest is, zal de vrouw voor de rest van haar leven bepalen. Eens haar vader gestorven, begraaft ze haar verleden (letterlijk, door haar mannenkleden en alle spullen van haar jeugd mee in het graf van haar vader te stoppen) en wil ze een nieuw leven zonder herinneringen beginnen. Ze ontvlucht haar familie en komt op haar dooltocht bij een oude

vrouw en diens jongere broer, een blinde konsul, terecht. Deze vrouw, "l'Assise" (de gezetene) genoemd, wat een letterlijke vertaling uit het Arabisch is, is de bewaakster van de 'hammam', het badhuis. Bij dit vreemde paar leert de vrouw beminnen en zich te bevrijden van de druk van haar verleden als man.

Maar uiteindelijk kan ze er niet aan ontsnappen: l'Assise doet onderzoekingen, gedreven door jaloezie, en brengt haar oom bij haar, die steeds de kwelduivel van de familie geweest is. De vrouw schiet hem neer en is bereid om te boeten voor haar daad, voor haar de enige uitweg om niet teruggeconfronteerd te worden met de leugens en de druk. Vijftien jaar leeft ze in de gevangenis, pogend boven de realiteit uit te leven, gekweld door dromen en fantasiebeelden die het gevolg zijn van gruwelijke ervaringen ... Het boek eindigt met haar ontslag uit de gevangenis.

De inhoud van deze roman kan je wel sec op een rijtje zetten, maar wat hem zo boeiend en aangrijpend maakt, is de vorm waarin hij geschreven is. Realiteit en fantasie lopen zo door elkaar dat ze nauwelijks te onderscheiden zijn. Bovendien heeft die realiteit voor ons al iets mysterieus omdat we er niet mee vertrouwd zijn. Het boek deed me van sfeer vaak denken aan die twee andere literaire hoogtepunten waarin droom en werkelijkheid sterk met elkaar verweven zijn: 'Le Grand Meaulnes' van Alain

Fournier en 'Der Steppenwolf' van Hermann Hesse. En toch heeft dit nog een dimensie meer. Er is niet alleen de lyrische verteltrant (de arabieren hebben een grote mondelinge verteltraditie en daarnaar wordt hier ook duidelijk verwezen en uit geput) en de hallucinante, beeldrijke beschrijving van omgeving en gebeurtenissen. We worden hier ook gekonfronteerd met een aantal archetypische figuren, zoals l'Assise die het oerbeeld van de moeder om in weg te kruipen oproept. Er worden trouwens geen namen genoemd, de personages worden naar hun functie (l'Assise, de Konsul) of naar hun relatie met de hoofdfiguur (de vader, de oom) genoemd. Maar daarbuiten is er ook een gruwelijk element, dat je niet alleen raakt in een heel diep liggend stukje bewustzijn maar precies zo shockerend is omdat het verwijst naar de realiteit van de verminkende en dodende druk van een maatschappij, zowel lichamelijk als geestelijk.

Misschien heeft dit boek zoveel indruk op mij gemaakt omdat het onbekende, het mysterieuze onvermijdelijk fascinerend opwekt, maar ik geloof toch dat zelfs voor een ingewijde in de moslimwereld dit verhaal met zijn vele dimensies, poëtisch én sociaal, voor enkele uren boeiende lectuur zal zorgen. Hopelijk komt er gauw een goede Nederlandse vertaling op de markt. De Goncourt prijs is ook niet niks trouwens ...

Hilde Keteleer

opt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt

Kampagne Gastvrij Antwerpen

Antwerpen is als havenstad altijd een ontmoetingsplaats van mensen uit de vier windstreken geweest. Wellicht meer dan in Brussel waren vreemde bevolkingsgroepen er niet ongewoon. Pas de laatste jaren ontstonden er noemenswaardige problemen in de relaties tussen de autochtone en de migrantenbevolking, die aangegroeid is tot 45.000 personen. Een groot aantal van hen wonen gegroepeerd in bepaalde wijken: 75 % van de Marokkanen wonen in Borgerhout, Turken wonen gekoncentreerd rond 't Zuid.

Een breed platform van organisaties ontstond na de parlementsverkiezingen met als doel integratiebevorderende activiteiten op te zetten, het racisme aan te klagen, vooroordelen te bestrijden en politici op hun verantwoordelijkheid te wijzen in deze zaak. Een brede sensibiliseringskampagne mag geenszins de problemen ontkennen, benadrukken de initiatiefnemers, maar moet ze integendeel ernstig nemen. Dat platform doopte zich *Gastvrij Antwerpen* en voorziet bijna dagelijks een initiatief rond racisme en migranten. De vzw *Gastvrij Antwerpen* coördineert de initiatieven van de verschillende organisaties en legt de contacten met de overheid. Een greep uit het aanbod: een Dag van de Gelijke Behandeling, debatten, Migrantemeisjesdag, gespreksavonden, poëzie rond multicultureel samenleven, een vrouwenfeest,...

Inlichtingen: Gastvrij Antwerpen, Breughelstr. 33, 2018 Antwerpen. Tel. 03/218 65 60.

V.U.: *Migrantenbeleid*

De Volksunie heeft in een gedetail-

leerde beleidsnota over migranten en immigratie, geschreven door V. Anciaux, haar standpunten over de problematiek geaktualiseerd. Cijfermateriaal en de demografische evolutie vormen de basis van de nota. De V.U. konstateert dat onze samenleving niet meer eenvormig is en dat er een internationalisering plaatsvindt. Men heeft bijgevolg — vooral in Brussel met zijn vele migranten — geen andere keuze dan een volwaardige integratie na te streven en aan een pluralistische samenleving in verscheidenheid te werken. Daartoe moet er bijzondere aandacht gaan naar onderwijs en vorming, naar renovatie en dekoncentratie, naar onthaal en voorlichting. De V.U. wijst er op dat een globaal migrantenbeleid een absolute voorwaarde is en pleit voor een Minister voor de Immigratie. De partij is geen voorstander van stemrecht, ondermeer omwille van de politieke realiteit in Brussel: het Vlaamse probleem in Brussel en de weerslag van stemrecht voor migranten op het politieke evenwicht.

Vluchtelingen

Vluchtelingenonthaal in de praktijk. Informatie - Tips - Adreslijsten, OCIV, uitgave begin juni 1988.

U bent nauw betrokken bij het onthaal en de integratie van (kandidaat-)vluchtelingen. U wil zich inzetten om enkele (kandidaat-)vluchtelingen in uw gemeente op te nemen, maar gebrek aan informatie en steun schrikken u af. U wil gewoon meer weten over bepaalde rechten en plichten van (kandidaat-)vluchtelingen. U wil met uw verenigingen meewerken aan begeleiding en onthaal; u weet echter niet hoe. Een concrete probleemsituatie stelt zich en u weet niet waar naartoe. Voor deze situaties heeft het *Overlegcentrum voor Integratie van Vluchtelingen* een algemene handleiding uitgewerkt. *Vluchtelingenonthaal in de praktijk* is een gids rond alle aspecten van opvang en integratie van asielzoekers en vluchtelingen.

Volgende thema's komen in de gids aan bod:

- het Belgische toelatings-, onthaal- en integratiebeleid
- maatschappelijke hulpverlening
- huisvesting
- tewerkstelling
- maatschappelijke zekerheid
- onderwijs
- gezinshereniging
- vrijwillige terugkeer en emigratie
- Belgische nationaliteit
- praktische begeleidingsadviezen
- documenten
- de nieuwe wet Gol in schema.

Elk thema wordt bondig toegelicht met vermelding van nuttige adressen. Bij dit alles is er, als bijlage, een overzicht van privéinstellingen en verenigingen per provincie met vermelding van adres en activiteiten die voor vluchtelingen worden opgezet. *Vluchtelingenonthaal in de praktijk* is een onmisbare informatiebron voor OCMW's, CMW's, onthaalhuizen, migrantenverenigingen, gemeentediensten, socio-culturele verenigingen, vrijwilligers, ...

Inlichtingen - bestellingen: OCIV, Defacqzstraat 1 bus 10, 1050 Brussel. Tel. 02/537 82 20.

Aids-preventie

IPAC (Interprovinciaal Aids Coördinaat) heeft voor de welzijns- en gezondheidssector een kleine *Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding - Gids* samengesteld met adressen en bibliografische referenties. Arabisch- en Turkssprekenden of organisaties die zich tot deze groepen richten, kunnen terecht bij het *Informatie- en Tolken centrum Migranten*, Belegstraat 69, 2018 Antwerpen. Tel 03/237 71 39 - 237 66 96. Daar is een brochure beschikbaar en een videoclip, gemaakt in samenwerking met de BRT.

Voor meer informatie over Aids-preventie: Instituut voor Tropische Geneeskunde, IPAC, Nationalestraat 155, 2000 Antwerpen.

W. Dumon en L. Michiels, *Système d'observation permanente des migrations - Belgique 1987*, S.O.I., Kath. Universiteit Leuven, 1987.

Het informatie-netwerk SOPEMI (Système d'Observation Permanente des Migrations) heeft tot doel gegevens over de migratie in Europa overzichtelijk en snel ter beschikking te stellen. Op basis van rapporten van nationale korrespondenten wordt sinds 1973 een jaarlijks rapport samengesteld. België is hierbij sinds '76 betrokken.

Door W. Dumon (nationaal korrespondent SOPEMI/OCDE) en L. Michiels werd de Belgische bijdrage samengesteld voor 1987. De statistische gegevens over de migratie, over de vreemde bevolking, hun werk, verblijf, terugkeer, spaargedrag en transfers werden gebundeld en zullen regelmatig worden uitgegeven. Van dit jaar af is het mogelijk een abonnement op deze publikatie te nemen.

Kan besteld worden bij: Publikatiedienst Departement Sociologie - K.U.Leuven, Van Evenstraat 2C, 3000 Leuven.

T. Pels, *Cognitieve ontwikkeling in de cross-culturele psychologie. Een literatuurstudie*, Averroës-stichting, Amsterdam, 1986.

Hoe voltrekt zich de cognitieve ontwikkeling van kinderen uit andere kulturen of in een situatie van 'acculturatie'? Dat was de vraag die het uitgangspunt vormde van deze studie. Trees Pels heeft twee belangrijke, zij het niet zeer recente, theorieën (die van Piaget en die van Wilkin) 'cross-kultureel' getoetst.

F. Santing, *Die vrouw, dat ben ik. Over het leven van Turkse vrouwen*, Stichting Samen Wonen, Samen Leven, Rotterdam, 1987.

Dit boek is een systematische weergave van gegevens over het dagelijks leven van Turkse vrouwen, hier en

in Turkije. Die gegevens kunnen een nuttige bagage vormen voor wie in het welzijnswerk in contact komt met Turkse vrouwen.

Westerlingen hebben een vertekend beeld van hun situatie, betoogt de auteur, omdat de Islam voor deze vrouwen de centrale gedragsregel vormt. Hierdoor krijgt men de indruk dat zij in een ondergeschikte positie staan ten opzichte van hun vaders, broers en echtgenoten. Onder invloed van drie grote krachten is er echter een emancipatiebeweging op gang gekomen. De eerste kracht is de westerse invloed die zich in Turkije laat voelen, vooral in de recente geschiedenis. Een tweede is de trek van het platteland naar de steden. En een derde is de veralgemening en verbetering van het onderwijs.

Via konkrete informatie wil dit boek de beeldvorming over Turkije en Turkse vrouwen corrigeren en tevens een steun betekenen voor de oriëntatie op hun eigen land van Turkse migrantenvrouwen. Het boek werd ook in Turkse vertaling uitgebracht.

J. Niessen, *Emancipatie in internationaal perspectief. Het organiseren van Marokkaanse arbeiders in Nederland*, VU Uitgeverij, Amsterdam, 1987.

Migranten worden meer gezien als een groep met problemen, waarvoor een oplossing moet worden gezocht, dan als een groep die zelf of met anderen bepaalde doelstellingen kan realiseren. Hun belangenbehartiging wordt vaak door autochtonen waargenomen. Emancipatie van migranten, zo schrijft Niessen, kan maar als ze zich organiseren. Dit kan in nationaliteitsgebonden organisaties of via deelname in autochtone organisaties, zoals de vakbond. Om zo hun rechtmatige plaats in de samenleving op te eisen.

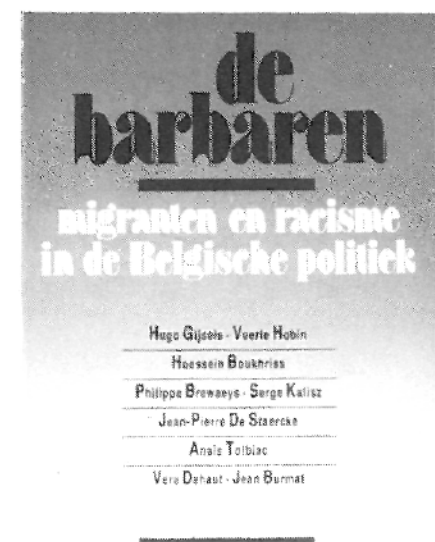
In dit boek wordt deze problematiek toegespitst op de Marokkaanse migratie in Nederland. Als voorbeeld van een nationaliteitsgebonden organisatie wordt het KMAN (Komitee Marokkaanse Arbeiders Nederland) beschreven.

S. Altink, *De mythe van de minderheid. Nieuw racisme, "volksheid", nationaal-socialisme*, Veen uitg., Utrecht, Antwerpen, 1985.

'De aanwezigheid van minderheden is geen probleem. Minderheden werden kunstmatig tot probleem gemaakt'. Dat is de stelling, die S. Altink door middel van een ideeëngeschiedenis wil aantonen. Het is ongetwijfeld de verdienste van Altink dat ze zoveel materiaal en zoveel verschillende (bekende en onbekende) denkers in een leesbare tekst heeft samengebracht. Ze geeft een goed beeld van hoe ideeën voortwoekeren, hoe het 'rassendenken' — het resultaat van het creëren van kunstmatige mensensoorten — zich bleef ontwikkelen, met wereldoorlog twee als katastrofaal hoogtepunt. Elk hoofdstuk van het boek begint dan ook met een citaat uit *Frankenstein*, als beeld voor de mens die zich de rol van Schepper toeëigent.

Altink wijst op het onzinnige van de 'identiteit van de meerderheid', die in een tegenstelling met de minderheden wordt geplaatst. 'Een samenleving, die de eigen identiteit kost wat kost tracht te vergroten, is ten dode opgeschreven. Iedere samenleving is

per definitie multi-cultureel en multi-raciaal', besluit ze.

De Barbaren. Migranten en racisme in de Belgische politiek, Epo/Halt/Celsius, Berchem, 1988, 180 blz.

Een groep van negen auteurs stelde dit overzichtswerk samen. De bedoeling van de groep rond Halt en Celsius is het racisme te analyseren en de discussie over de migrantenproblematiek te stofferen met harde gegevens. Daar zijn ze in dit boek ook in geslaagd.

De auteurs richten hun aandacht in eerste instantie op de recente politieke evolutie. Extreem-rechts heeft zijn banden met het staatsapparaat, de politieke diensten en andere instellingen nauwer aangehaald. Door het racisme als politiek wapen uit te spelen (de migranten moeten terug naar hun herkomstlanden en ze mogen geen stemrecht krijgen) en door intimidatie van vreemdelingen (politiek geweld) hebben ze de politieke scène merkbaar beïnvloed. Ook de grote politieke partijen mikken nu met een bedenkelijke benadering van het migrantenprobleem op elektorale successen. Ze pikken aan bij racistische gevoelens die leven bij grote delen

van de bevolking. Het migrantenprobleem werd zo lang als onbelangrijk opzij geschoven dat momenteel geen enkele grote politieke familie nog zijn nek durft uit te steken. Het racisme dringt zo zachtjesaan ook groot-links binnen, getuige de evolutie binnen de Parti Socialiste in Brussel.

Belangwekkende en zeer actuele informatie.

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, *Onderzoek Interetnische relaties. Literatuurstudie*, door M. Van Niekerk, e.a., Rijswijk, 1987.

Onderzoek naar de directe omvang tussen leden van verschillende etnische groepen is dun gezaaid. Wel blijkt er veel onderzoek te zijn dat verband houdt met inter-etnische relaties. De auteurs beschrijven vijf van dergelijke onderzoeken en analyseren theorieën en aangewende methoden.

Hier zullen we blijven als de stekel van een cactus. *Palestijnse poëzie*, De Geus, Breda, 1987.

Deze uitgave is bestemd voor onderwijsdoeleinden: voor gebruik in de lessen Nederlands, mondiale vorming of interkultureel onderwijs. Bij de Palestijnse gedichten wordt achtergrondinformatie gegeven over de geschiedenis van de Palestijnen, over hun streven naar een eigen staat en over hun cultuur. Verwerkingsopdrachten moeten de leerlingen in staat stellen een genuanceerd beeld van de Palestijnse kwestie te ontwikkelen. De gedichten werden ook in het Arabisch opgenomen.

S. Yemni, *De ijzeren snavel. Verhalen*, De Balie, Amsterdam, 1987.

Sadik Yemni woont sinds zijn vierentwintigste in Nederland, maar groeide op in Izmir. Zijn verhalen spelen zich af in de wereld van de migrantenjongeren in Nederland.

S. Dikmen, *De andere Turk. Satirische verhalen*, De Populier, Amsterdam, 1986.

Sinasi Dikmen woont en werkt in West-Duitsland. Hij schrijft ook in het Duits en heeft een eigen cabaret-geselschap. In zijn verhalen geeft hij blijk van een frisse kijk op de West-Europese samenleving.

W. Geirnaerd, J. Leman, E. Sergeijse, *Lessen Nederlands voor anderstalige volwassenen in Vlaanderen en Brussel: een inventarisatie van cursussen naar profiel van cursisten en lesgevers*, voorzet 11;

en *Beter één certificaat in de hand*, voorzet 13, Bibliographia Neerlandica, Den Haag, 1987.

Een werkgroep van vzw Foyer maakte, op verzoek van de Nederlandse Taalunie, een overzicht van alle taallessen Nederlands die buiten schoolverband aan anderstalige volwassenen worden gegeven. Het materiaal werd verzameld door middel van een schriftelijke enquête. Daarnaast - en dat komt in voorzet 13 aan de orde - onderzocht de werkgroep de toetsingsmethode van de taalkennis van immigranten. Ze legt de nadruk op het profiel van de migranten en op de betekenis van een grote groep laaggeschoolden, en besluit dat het Taalunie-certificaat 'Nederlands als vreemde taal' ook voor anderstaligen een aanvaardbaar uitgangspunt blijft. Vooral het eerste deel (voorzet 11) bevat onmisbare informatie voor de migrantensektor.

J. Leman (red), *Taal- en Cultuurgevoelig onderwijs voor immigrantenkinderen*, reeks *Cultuur en Migratie*, 1987-2, Brussel.

Volledig gewijd aan het onderwijs: taal, didactiekproblemen, bi-kulturele projecten en interkultureel onderwijs, en het 'bijzonder onderwijs' zijn enkele van de thema's die worden aangesneden.

Aktiviteiten-Agenda

Tiende FESTIVAL VAN DE IMMI-GRANT

De jubileumeditie van het *Festival van de Immigrant* wordt grootser dan de vorige uitgaven: onder de noemer *Dag tegen het Racisme* en met een ruim opgezette happening in de Antwerpse binnenstad. De hele namiddag die 28e mei zetten bekende performers kelen en installaties wijd open. Onder andere de *L.S.P. Band*, *Baddoo International*, de *Hasan Band* en *Mwenzu Afrika* (ballet) zullen present zijn. Omstreeks 17 uur gaat het eigenlijke Festival van start met een internationaal restaurant in de Stadsfeestzaal Later op de avond treden daar op *Erendler*, *Cheb Hammadi Tati*, *Alfredo Rodriguez* en groep en *Baddoo International* ten tweede male. Daarbij zal er ook al eens gedanst worden.

Met het festival wil KIS (Kontaktoorgaan Internationale Solidariteit) openheid en verdraagzaamheid pro-

pageren en aantonen dat multi-kultureel samenleven boeiend is en verrijkend werkt, ook al vraagt men een kleine bijdrage als inkomstgeld. KIS, een vereniging waarin migranten, vluchtelingen en Belgen samenwerken en aktievoeren, heeft altijd voor gelijke politieke en sociale rechten voor migranten geijverd.

Dit jaar kadert het festival in de campagne *Gastvrij Antwerpen*, een initiatief dat er gekomen is na de verontrustende suksessen van het Vlaams Blok. De campagne legt de nadruk op de rijkdom van een grootstad als Antwerpen, juist omdat er plaats is voor verschillende bevolkingsgroepen en kulturen.

Dag tegen het Racisme, 28 mei 1988. Meer inlichtingen: KIS, Breughelstr. 33, 2018 Antwerpen. Tel 03/239 06 08.

Financiële steun : reknr. 001-0690824-66, vermelding '28 mei'.

Projekt Gezondheidsklachten

Het vrouwencentrum *Kadinin Sesi* heeft drie jaar lang een projekt uitgewerkt rond gezondheidsklachten van migrantenvrouwen. Nu dit projekt naar zijn einde loopt, organiseert het centrum een feestavond met op het programma

- een toelichting bij het projekt (ervaringen, ontwikkelde methodiek, veranderingen)
- toneelstuk 'Kon ik mijn hart maar eens luchten' van en door Turkse vrouwen
- muziek hapjes

Vrijdag 10/6/88 - 19.30 u.
Kadinin Sesi, Broederminstraat 20,
2018 Antwerpen. Tel 03/232 59 68.

Fête du soleil

Les Ateliers du Soleil organiseren een *Fête du Soleil* in de Eburonenstraat 39 - 1040 Brussel op vrijdag 24 juni 1988. Vanaf 14.00 uur tentoonstelling van de creaties van het Atelier en vanaf 18.00 uur animatie en restaurant.